

interkom

ČS FANDOM

informační
servis
fandomu
9-10/2023

Bradbury, bomba, Kundera a já

Svoje záliby z mládí většinou moc nereflektujeme, prostě je prožíváme. Později se už teprve neohlížíme k jejich počátkům – buď sbíráme jejich plody, nebo na ně s nostalgií vzpomínáme. Jenže já jsem si před nedávnem začal klást otázky: Proč vlastně sci-fi? Proč já? A proč v průběhu 80. let 20. století? Proč v socialistickém Československu? S Tomášem Pospiszylem jsme na to téma uspořádali velkou výtvarnou výstavu Planeta Eden a vydali k ní knihu. Ale té osobní odpovědi jsme se myslím nedobrali.

Šestnáct let jsem působil jako redaktor sci-fi měsíčníku Ikarie, sestavil jsem několik antologií, napsal pár povídek, sesbíral několik cen. Chci se od sci-fi už odříznout, ale nejde to. Naopak mě začíná zajímat, jakou budoucnost si lidé představovali kdysi a proč o ní nepřemýšlejí teď. V jakou budoucnost doufali moji rodiče. Jako dospělého mě už tolik nezajímají konkrétní představy o budoucnosti, ale budoucnost sama. Budoucnost jako výzva.

Budoucnost viděná z periferie

A proto se zase obracím do minulosti. Mělo na moji budoucí profesi vliv dětství strávené na sídlišti Spořilov? Vyrůstal jsem na něm od svého narození v roce 1967. To bylo krátce po jeho dokončení. Dodnes ho považuji za jedno z nejpovedenějších pražských sídlišť. Je rozumně velké. Je dost staré, takže bylo ještě dělané poctivě. Domy jsou zvenku typické krabice, ale uvnitř není panel, ale poctivá cihla. (Beztak bylo od sousedů slyšet všechno, ale svým způsobem to tak nějak tmelilo to naše osmipodlažní společenství.) A kam se podíváš, dozvuky bruselského stylu. Na chodbě šachovnice černobílých dlaždic. Společné prostory prosvětovaly luxfery. Kliky u dveří byly aerodynamicky zaoblené, černý bakelit s bílými prvky. Plasto-

vá držadla v kuchyňské lince. Umakart pastelových barev. Elegantní sektorový nábytek z lakovaného dřeva. Linoleum i poctivé parkety. Nikde nic nepřebývá, nic neruší pohled, v dětství se mi dokonce náš byt 3+1 zdál nekonečně velký.

A před domem pískoviště a brouzdaliště s okraji ze zaobleného betonu. Vysazené stromky, keře, nedaleko funkcionalistický maják, bílý penzion dole oblepený trojbarevnou skleněnou mozaikou, před ním tajemná plastika z hrubě tesané žuly, prý Spicí kráska, dobře se po ní běhalo vzhůru a skákalo dolů.

Když jsem dorostl, jezdil jsem na kole na sousední, pořád ještě trochu rozestavěné Jižní město. Ale to bylo už jiné sídliště. Ohromovalo svou velikostí, ale připadali jste si tam ztraceni. Odkudkoliv kamkoliv bylo daleko. Je to jistě vrchol sentimentality, psát ódu na rodné sídliště, ale nemůžu se zbavit dojmu, že sídliště Spořilov II projektoval někdo, kdo ještě věřil v lepší zítřky a kdo byl přesvědčený, že dobré bydlení nás k nim přiblíží. Že nás ty domy, zelené prostory mezi nimi a dětské prolézačky v podobě zeměkoule zušlechťí.

Až později jsem si uvědomil, že utopický půdorys měla vlastně i přilehlá čtvrt' rodinných domků zvaná Starý Spořilov, vybudovaná ve druhé polovině 20. let minulého století. Byl to pokus vytvořit zdravé zahradní město daleko od rozkládajícího se organismu staré Prahy.

Je nadmíru symbolické, že spořilovská pískoviště nejprve zarostla travou, postupně z nich zmizel písek i děti, beton brouzdališť popraskal, nakonec zmizela hřiště úplně. Městská část místo nich nechala vybudovat cvičební stroje pro seniory. Aby si mohla bývalá budoucnost rozhýbat ztuhlá záda.

Moje nejkrásnější vzpomínky na rané dětství patří sluncem zalitým místnostem spořilovské pobočky Městské knihovny. Ano, propadl jsem čtení knih a tady jsem pokračování na str. 9

OBSAH

Bradbury, bomba, Kundera a já	1	Žert o svazáctví	13	Kdo pomůže Ostravě? Aleš Koval	25
Čtenářův průvodce po Interkomu	2	Za zákusem Indiánek stojí Ind	14	Časem s vědou – září	26
Předplatné i doplatné na 2023	2	Návrat Dobyvatelů	15	Mystérium stínového vládce	27
Hvězdný bulvár	3	Nestoudně neakční milenka	17	Časem s vědou – říjen	28
Causa Barbie	10	Rozhovor s Kostou Šindelářem	18	Nenápadný půvab adaptací	29
Nejnovější zpráva	11	Podobnosti jistě jen čistě náhodné	20	Oppenheimer jako film	30
Politická turistika	11	Lovecraftovy Hory šilenství	21	Knihkupectví a antikvariát ARKHAM	32
Odchod krále	12	Může za všechno kapitalismus?	22	Martin Rychlík: Dějiny lidí	32
Tulák českými dějinami	13	L. Freilová: Odkud přišel Silvestr Stín?	24	Pero z Gryfa	32

Čtenářův průvodce po Interkomu

K obsahu tohoto čísla

Prázdniny jsou (bohužel) za námi, a je tu (bohužel) opět dvojčíslo. Mohou za to nejen letní vedra a s nimi spojená menší chuť otročit, ale také potřeba šetřit.

Nicméně doufáme, že jsme i tak nashromáždili dost zajímavého čtení a také podnětů k zamyšlení. Třeba opožděnou recenzi románu Ludmily Freiové *Odkud přišel Silvestr Stin*, který se pokoušel o jakousi sebereflexi reálného socialismu, ale ten už dávno nevěřil ani sám v sebe a jeho panování byl čirý samopohyb.

Padesáté výročí odchodu J. R. R. Tolkiena do západní země připomíná (vedle své dvojitě dávký vědy) František Houdek na straně 12, na následující straně Jarda Veis vzpomíná na nedávno zemřelého autora *Toulek českou minulostí*.

Pozorní čtenáři si možná vzpomenu na text, který se v minulém čísle objevil na této straně dole a pojednával o problémech, které mohou nastat při politicky korektním pojmenovávání zákusků s tmavší polevou. Zmínil jsem se o tom na večírku Dáše Heřtové, a protože zde vlastně souvisí gastronomie a jazykověda, pustila se nadšeně do pátrání; mírně zkrácený výsledek si můžete přečíst na straně 14.

Na straně 18 najdete rozhovor Jiřího Kačura s Konstantinem Šindelářem, který jsme s jejich svolením převzali z Krajských listů. Fanoušci fejetonů Ondřeje Neffa a Jaroslava Veise si v tomto čísle rovněž přijdou na své.

Referujeme i o události měsíce, sedmdesátinách Aleše Kovala, tahouna ostravského SF klubu. Co si ale nedá za rámeček, najdete na straně 25. :-)

Zdeněk Rampas

Předplatné i doplatné na 2023

Platit lze přes konto u Fio banky, které má tu výhodu, že bez poplatků umožňuje poslat peníze i slovenským předplatitelům. Takže pro platbu z ČR používejte číslo konta: 2700397108/2010 a pro platbu ze SR IBAN: SK89 8330 0000 0027 0039 7108 (platbu zadejte jako vnitrostátní převod). Stále 400 Kč (respektive 17 euro, nebo podle momentálního kurzu), pokud si nejste jisti, jak na tom jste, napište mi.

Letmo jsem sečetl náklady na vydání stávajících čísel Interkomu a zjistil, že jsme právě vyčerpali celé vybrané předplatné, naštěstí je tu ještě trochu peněz od našich laskavých sponzorů, a pak ještě pár pozděplatičů, kteří snad konečně nahlédnou do svého černého svědomí :-)

ZR

interkom

INFORMAČNÍ SERVIS ČESKOSLOVENSKÉHO FANDOMU

číslo 9-10/2023 (367)

Adresa redakce

INTERKOM

Letecká 6, 161 00 Praha 6, ČR

e-mail: zrampas@gmail.com

<http://interkom.vecnost.cz>

Šéfredaktor

Zdeněk Rampas, MCL

Grafická redaktorka

Kristýna Benediktová

Redakční kruh

Franta Houdek, Jan Vaněk jr.

a Michaela

Autoři tohoto čísla

Ivan Adamovič, Ivo Fencel, Grobenius, František Houdek, Eva Hauserová, Martin Jiroušek, Richard Klíčník, Ondřej Neff, Zdeněk Rampas, Petr Svoreň, jr., Konstantin Šindelář, Jaroslav Veis

Fotografie

Alan Berner, Milan Fibiger, Richard Klíčník, Roman Kresta, Petr Svoreň, Zdeněk Rampas

Sponzoři tohoto čísla

Jiří Doležal, Jiří Grunt, Petr Habala, Jan Haberle, Pavel Kavánek, Daniela Kovářová, nakl. Epoque

Vychází nepravidelně.

Uzávěrka tohoto čísla byla dne 27. 8. 2023

ISSN 1212-9089

Všechny články a recenze

© INTERKOM

JAROSLAV MOSTECKÝ

ČARODĚJ ZE SLANÝCH HOR

17. 9. – 15. 10. 2023

Obsáhlá výstava k nedožitým
šedesátinám seznamuje s prací
a osobností šumperského spisovatele
Jaroslava Mosteckého, klasika
české fantastické a dobrodružné
literatury.

AUTOR VÝSTAVY: Josef "Mlak" Valášek

VERNISÁŽ 17. 9. v 16 hod.

MĚSTSKÁ KNIHOVNA BÍLOVEC
Slezské náměstí 63/3 • BÍLOVEC
po/pá 8 – 17 hod. • úř/čt 13 – 18 hod.
VSTUPNÉ ZDARMA

ŽIVOT A DOBA JULESE VERNA

17. 9. – 15. 10. 2023

Pojďte se projít Francií 19. století, zemi plné fantazie
a Vernových vynálezů. To vše ve společnosti lautek Jiřího Otležského,
spisovatele sci-fi, výtvarníka, řezbáře a tautkáře.

VERNISÁŽ 17. 9. v 16 hod. v Městské knihovně Bílovec
VSTUPNÉ ZDARMA V DEN VERNISÁŽE od 16 do 17.30 hod.

VĚŽ KOSTELA SVATEHO MIKULÁŠE

Slezské náměstí • BÍLOVEC
po – pá • po telefonické domluvě na tel. čísle 556 412 266 | 778 425 431
každou sobotu a 28. září (čt) • 11 – 16 hod.

VSTUPNÉ
60 Kč dospělí • 30 Kč děti/studenti/seniři/ZTP • děti do 6 let zdarma

Hvězdný bulvár

Odposlechnuto

Až budete někdy na pochybách, jestli nežijeme v Matrixu nebo jiné simulaci, vzpomeňte si, že existují nebinární osoby.

ELHO_CID

Multikulturalita se neděje na ostravských festivalech, ale v Brně mezi Romy a Ukrajinci.

Echo24

Pobyt Adama a Evy v Ráji se podezřele přesně kryje s obdobím, kdy neměli děti.

JYRKA

Lucie Sulovská komentuje titulek: *Smyslnost se dá natrénovat. Žena napojená na svou pánev címsí přitahuje.* „To jsou mi novinky, to se přece dávno ví, že žena patří do kuchyně.“

Venku je bouřka, že bys Blažka ven nevyhnal.

KENJIRO

● **22. června** jsem poprvé naživo zaslechl slogan *Transžena je žena*, a to na ČRo Plus. *Sportovním světem opět hýbou spory o start transgender sportovkyň v závodech žen. Impulsem je vítězství transgender cyklistky Austin Killipové v závodech v Severní Karolíně, kde dojela do cíle s pětiminutovým předstihem před soupeřkami. Je inkluze transgender závodnic ve sportu fair? Nebo popírá spravedlivou soutěž? Pozvání do debaty přijali triatlonistka Tereza Zimovjanová a sociolog genderu a sexuality Zdeněk Sloboda.*

Hledme, mansplaining je někdy přípustný, dokonce i když ženě sportovkyni něco o její profesi (a sportu vůbec) vysvětluje univerzitní inkoust, ale nejspíše musí jít o *sociologa genderu*. Zde od 22:35 - <https://rb.gy/hdvhx>

● **24. června** v roce 1812 začalo Napoleonovo tažení do Ruska. Prigožin se asi inspiroval, ale protože ví, jak to dopadlo, začal s přípravou výletu do Moskvy raději o den dřív. Ale zjevně to bylo málo.

Lucie Sulovská to komentovala: [Putin] má ve zvyku nechávat své podřízené bojovat navzájem, ale trochu zapomněl, že tentokrát se nejedná o typické kremelské metrosexuály, kteří si v nejhorsím půjdou poplakat k psychologce, že jsou na ně v práci zlí, ale o psychopatického rabiáta, co se ničeho nebojí a má vlastní armádu.

● **25. června** tu je uzávěrka minulého Interkomu, ukazujeme se, že v redakční tiskárně došel toner, odkládáme korektury na pondělí.

Kouknul jsem na Donio a vidím, že 42. dárcé má možnost překročit hranici 20 000 Kč na podporu Vidoucího. Kdo by odolal :-)

● **26. června** jede Michaela pro toner a já zařizuju dodání knihy o Miloslavu Breuerovi do knihoven.

● **27. června** píšou Martinu Gilarovi: *Ahoj Martine, nejsi už v Evropě, neřku-li v Česku? A chystám se napsat do Jalny, že bychom se zítra po obědě zastavili.*

V tom se ozve mobil a samozřejmě volá Martin, nejprve jsem myslel, že má chytrý mobil spojený s mailem, ale jen jsme se tak sešli. A znovu se sejdem zítra po poledni, takže ještěže jsem nestihl napsat i do Jalny.

Večer jsem si přečetl článek Hany Blažkové (nedávno u nás byla návštěvou, vizte minulý IK) Kritika nebezpečná hlavně sama sobě: O problémech doslovnosti a budování levicového kulturního mainstreamu (<https://rb.gy/e5cu9>) a vzpomněl jsem si, že jsem kdysi Klíčovou docela rád četl, když si s Trávníčkem utahovala z našeho tuze se vážně beroucího mainstreamu.

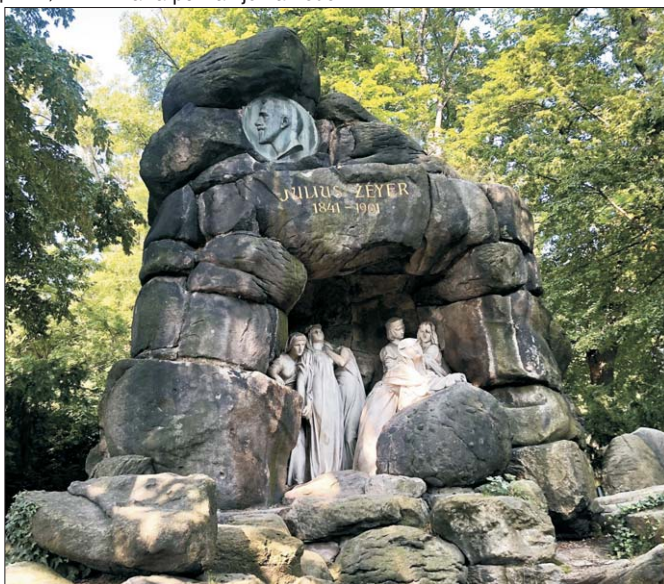
● **28. června** jsme s Martinem Gilarem zašli na oběd a pak chvilku povídali v redakci. Jeho chlápci už jsou dospělí, mladší je po střední škole, starší má za sebou první polovinu vysoké, díky otcovu příspěvku se studiem astrofyziky nezadlužil na desetiletí dopředu.

O životě v USA jsme se dověděli, že je pro nízkopříjmový lid stále obtížnější. Obamovu zdravotní reformu republikáni zablokovali po té části, kdy se od střední třídy vybere víc peněz, ale zabránili tomu, aby za ty peníze bylo více péče. Inu myslel to dobře, ale dopadlo to jako vždycky.

Martin do USA potáhne knihy, které dostal za druhé místo v Daidalovi, a Kočas od Jiřiny, který sponzoroval a kde vyšla ukázka z knihy, která se připravuje v Eपोше.

Ani jsme si neuvědomili, v jak důležitý den jsme se sešli: **Právě před deseti roky vyšel první díl Mycelia.** Viz Knižní drbárna: <https://www.youtube.com/watch?v=F36HhKjPZDs> Dozvíte se zde mimo jiné, že cena Magnesia Litera je těžká, mosazná a dal by se s ní ubít slon!

● **29. června** jsme se cestou na Břežanku zastavili v novém působišti Jalny, od Sládečkových jsme pak dali procházku do parku pod Letohrádkem královny Anny, kde jsme (jako kulturní ostudy) objevili romantický pomník Julia Zeyera, bohužel s vyschlým jezirkem. Odtud jsme šli procházkou na Klárov a pak dojeli Na Břežanku. Tam jsme po čase viděli Pavla a Dagmar a pozvali je na neděli.

Chotěboř: Praotec Honza Pavlík a Víťa Štach z prvního čs. SF klubu

● **Od 30. června do 9. července** probíhá v Chotěboři Festival fantazie, ale letos jsme vynechali, přestože už se vrátil do tradičních prostor.

● **30. června** jsme v Malostranské kavárně poobědvali s Danieľou Kovářovou, a pak se vypravili na velkou výstavu děl Mišína oblíbence Josefa Mánese. Bylo to nadlouho a málem jsem tam únavou padnul.

● **1. července** se vzpamatováám z památné výstavy a v *Hádej slova* jsem poprvé dosáhl 62 %.

● **2. července:** Nedávno bylo Petra a Pavla, takže nás napadlo spojit po jídání dortu s naší mladší nadějí a pýchou s menším posezením na zahradě. Většina obvyklých podezřelých byla v Chotěboři, Pavel Dobrovský napsal, že tou dobou bude trpět švýcarskou drahotou, ale že už netrpělivě očekává další termín, aby mohl Filipa porazit v šipkované! A Honza Vaněk jr. kontroval, že on pro změnu bude trpět v Brně. Protože nakonec nedorazil ani synek, strávili jsme velmi příjemné odpoledne s Jarmikem a Sargo. Ti velmi rádi opustili svůj byt, ve kterém nocovaly nižší desítky kamarádů z hráčské komunity jejich synka. Probrali jsme knihy, při jejichž transportu jsem nedávno málem padl, popovídali o nepřítomných dětech, pochutnali si na domácích i dovezených pochoutkách...

● **3. července** se ozval Milan Fibiger, že už mu na jeho gigantickém stromu opět zrají třešně. Tak zítra asi zase do Kněževse.

● **4. července** atakujeme mamutí třešeň u Fibigerových, když si tuhle Michaela koupila hrst třešní (kilogram za 300 Kč), měl k nim člověk hned úplně jiný vztah, než když je jich těžký kbelík. Naštěstí nás pak i s úrodou Eva hodila až domů.

● **5. července** jdeme s Michaelou na zcela miniaturní Klub Julie Vernea, kdo není v Chotěboři, tak někde mrhá časem na dovolených, takže jsme se sešli jako příjemná stolní společnost ve čtyřech ještě s Leonidem Křížkem a Frantou Novotným. Vyslechli jsme spoustu šermířských historek, Leonid byl dokonce kvůli filmu *Ve jménu cti* na Festivalu v Karlových Varech a zažil

tam jako expert svých pět minut slávy. Franta poreferoval o svých vzpomínkách na Brno v padesátých a šedesátých letech na přehradě v brněnském Yacht klubu...

● **6. července** tu máme druhý státní svátek, Pavel Mikuláščík shání někoho, kdo napíše doslov k Mlokovi.

● **7. července** dopoledne proháním lidí vesměs na dovolené, abych zjistil, na kolik přijde výroba katalogu výstavy o českých malířích v Kalifornii. V podniku, kde se obvykle dělají pevné desky, je asi celozávodní dovolená, ach jo. Jarda Olša, jr. přijede už 13., tedy asi za týden, a nějaké knihy si bude chtít odvézt, až mu skončí diplomatická dovolená...

● **8. července** se u nás okolo třetí původně na dvě hodiny zastavil Zdeněk Pobuda. Škoda, že si jeho vzpomínání a povídání neposlechlo víc lidí, ale to bychom ho asi zase nepřilákali. Do deseti večer jsme zavzpomínali na starou sf gardu, jako byl Václav Kajdoš, na Zdeňkovo náměstkování ve Svobodě, na průšvih s textem Charty 77... Škoda, že jsem se nezeptal, co se povídalo o skartaci Silvestra Stina, pokud něco. A taky už jsme si nevzpomněli, odkdy a odkud se známe. Že by Ivo Železný?

● **9. července** zatím nejteplejší den roku, moc nevylézám a sleduju trojdílnou epizodu *Podezření* o případu zdravotní sestry podezřelé, že zkracovala pacientům utrpení. Docela dobré, dokonce i Verbal věc pochválil a to takřka bez použití svých obvyklých expresivních výrazů: *Protivná, zapšklá bába s komunikační poruchou proti zbytku světa plného zmrdů, morálních pokřivců a podivných neschopných existencí aneb když se sere, tak se sere. Dramaturgicky až účelově černě tísňivé, ad absurdum vyhoněné, ovšem intenzivní a kulantně odsejpající, přičemž bába Melíšková je ve své fantastické kreaci naprosto dokonalý Terminátor a mokřý sen všech příznivců citlivého nemocničního cévkování. Úžasně vystřižený charakter, který by snad každý, s kým by se dostal do jakýchkoliv sociálních interakcí, nejradši okamžitě zadusil polštářem. Veřejnoprávní bandita si zase na moment zasloužil výpalné.*

Okolo půlnoci zažíváme legraci s opakovanou návštěvou PČR. Na Pražském okruhu se našlo opuštěné auto psané na Mišína bráchu. Asi dva dny pak trvalo, než jsme se dověděli, že ten je dávno prodal a nový mamlas/majitel jen na sebe nenechal přepsat...

● **10. července** mě Jarda Olša, jr. upozorňuje na zajímavý článek na <https://filmcommission.cz> s pekelně dlouhým titulkem *Natáčení 2. řady seriálu Nadace pro Apple TV+ přineslo mimořádné tvůrčí i ekonomické příležitosti stovkám českých filmařů a firem z řad dodavatelů a služeb*. Dovíte se v něm, že „Produkční společnost Milk & Honey Pictures na projektu pracovala 12 měsíců a zaměstnala při tom v České republice více než 4 000 lidí,“ a že se „Nadace nenatáčela jen v ateliérech. V seriálu výjimečným způsobem dokresluje příběh řada skvěle zvolených lokací, o jejichž výběr

se postaral lokační manažer Jakub Mertl z lokační agentury Finders. Jedním z jeho hlavních úkolů bylo hledat brutalistickou architekturu.“ Jasně, hned potom, co se nejlepší kousky zbouraly, jak také jinak...

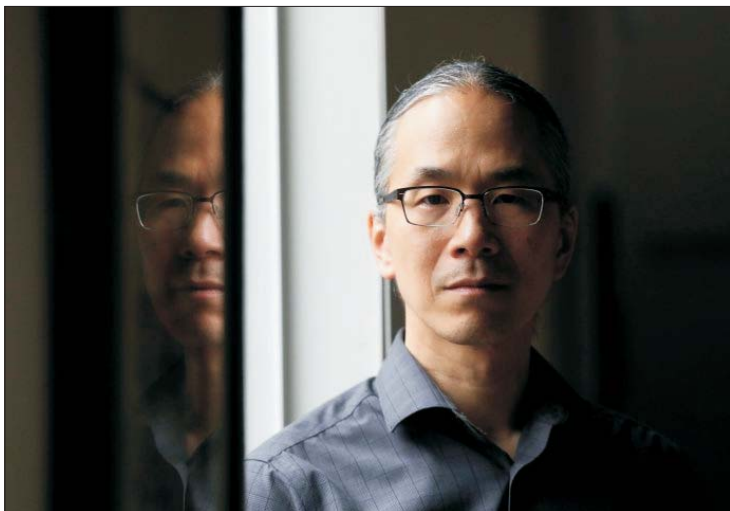
Viktor upozorňuje na dokument film *Zkouška umění*, a naše skorousedka Jelena mě upozornila na skvostnou přednášku Petry Procházkové o Afghánistánu (a trochu i Rusku), najdete ji na YU v cyklu Pátečníci (přednášky na Viničné). Pro lenochy zde: https://www.youtube.com/watch?v=QW3tBqw_EK8

● **13. července** se přinutím vyjít do vedra. Nejdříve se zastavím u Zdeňka Pobudy a vymámím z něho slib, že se zase někdy zastaví, pak dojezu do Časlavské k Filipovi, tam jsem si pořídil třetí díl sebraného H. G. Wellse, vázané Mycelium IV, Pevnost, XB-1, a odtud Na Břežanku. V hospodě obvyklá nuda, staří zbrojnoši se zkoušejí, kdo si lépe pamatuje podrobnosti spanilé jízdy do Skotska, leč rozdíly mezi nádražím v Edinburghu a Glasgow zaujmou jen zainteresované. Měl jsem s sebou tři časopisy a dvě knihy, ale ani jsem se je nepokusil prezentovat.

Tak jsem jen udělal malou propagaci pátečnické přednášky Petry Procházkové (to o tom hrachu a stěně znáte?).

● **15. července** odjíždíme do Jičína, beru si s sebou thriller *Odvoz pro Sáru* od S. C. Lalli. Zaujala mě dobře napsaná anotace: *Studentka práv Sára musí mít při škole dvě zaměstnání, aby zaplatila účty. Rušná večerní směna v baru se chýlí ke konci, když jí šéf nařídí, aby se postarala o opilou zákaznici na záchodě. Pomůže jí tedy na vzduch, kde si zavolají odvoz domů, nahlásí adresu a za chvíli už každá z nich sedí na zadním sedadle auta a vyráží do noci. Unavená Sára cestou usne, a když se probudí, zjistí, že je v bohaté čtvrti na druhém konci města, a dojde jí, že si s druhou dívkou, také Sárou, prohodily auta. Bez peněz jí nezbyvá nic jiného než vyrazit domů pěšky. Před domem jí ale čekají policejní majáčky a mrtvé tělo na chodníku. Byla tím pravým cílem vraha?*

● **16. července** dočítám *Odvoz*, jak někdo řekl, nebylo tam příliš wow zvrátů a efektů, ale zato dost woke elementů. Večer mi v reakci na článek v minulém IK (strana 2 dole) švagr, fanda

Ted Chiang (foto Alan Berner)

do motorek Indian, vypráví o Františku Maříkovi, který údajně vymyslel zákusek indiánek a nabízel jej ve svých prodejnách motocyklů Indián.

● **17. července** kdyby neuměl Kundera, nedověděl bych se o zajímavém textu Ivana Adamoviče. Stalo se to při projíždění webu mé bubliny za poslední tři dny bez připojení k světové síti...nikdy víc... Vizte <https://rb.gy/15zap> nebo stranu 1. Ty tři dny bez sítě jsem doháněl skoro celý den, takže z toho mohu odhadnout, že na webu utracím asi třetinu svého bdělého stavu.

Večer se ukázal Jarda Olša, jr. Finišujeme knihu o českých malířích Kalifornie. Když pak poslouchám o kulturně společenském nastavení v USA, připomíná mi to svazácké nadšení padesátých let u nás, Necht' zhyne starý podlý svět. Napravíme staré křivdy, zvýhodníme utlačované, odškodníme... přitom je to celé jedno velké pokrytectví... A dopadne to jako vždycky...

● **18. července**: včera jsem se pokoušel formulovat koncept „svazáctví“ současnosti a dnes si to přečtu od Ondřeje Neffa, koukněte na stranu 13.

● **19. července** svoláváme dobrovolníky na samosběr rybízu. Nakonec měli čas jen Filip s děvčaty a Wanda a Pavel Dobrovští. Poslední jmenovaný jako obvykle brzy utekl, snad na jednání nějaké správní rady, jen doufám, že ho nevydělaly historiky o radostech putování s Českými drahami, které tak nějak vyplnily první část večera.

● **20. července** se ozvali z Muzea literatury, díky Ivane, že by se zítra zastavili pro archiv CKČ. Uvažoval jsem, že bych to odložil na pondělí, abych věc lépe připravil, ale tužil jsem, jak by to dopadlo, dva dny bych věc odkládal, ovšem celou dobu by mi to leželo v hlavě, takže bych nic jiného neudělal, a v neděli večer by začalo horečné hledání zbylých dokladů...

Takže jsem vyneschal unikátní trojkřest v Krakatitu a ani jsme nešli na Břežanku a místo toho shromáždřovali dokumentaci ke čtyřiceti rokům práce čs. fandomu.

● **21. července** přetiskl Deník N z Financial Times rozhovor s Tedem Chiangem *Stroje, které nyní máme, neoplývají vědomím*, viz <http://bit.ly/457v6Lr>, zajímavý, jen ta zpovídající bucha

asi předtím dělala v rubrice o vaření, takže je nutné se prokousat řečmi o tom, co s velikánem jedla a v které restauraci.

Dopoledne přijel pan Kotyk z Muzea literatury. Přes dvacet banánovek šanonů s povídkami a dvě s metodaty o autorech a porotcích ho zcela překvapilo, doufám, že příjemně, alespoň chvíli, jak je vše popsáno, setříděné a katalogizované. Památník má depozitář v bývalých litoměřických kasárnách, možná, že v těch, kde jsem vojákoval, pokud si vzpomínám, nebylo to tak daleko, kdyby bylo třeba tam jet něco prostudovat.

Odpoledne se zastavil švagr s přítelkyní, plní dojmů z Izraele, a pak Jarda Olša poslal poslední dodatek ke knize o českých malířích v Kalifornii, konečně cca po jedenácti měsících hotovo.

● **22. července** po poledni se ukázal profesor Neuwirth, chtěl by trochu změnit formát chystané knihy, pracně rekonstruuji, co všechno můj program umí, až se dívám, jak já býval chytrý...

● **23. července** posílám před půlnocí data knihy o českých malířích v Kalifornii do tiskárny.

● **24. července** ráno najdu v poště vzkaz od Jardy Olši, jr., abych věc pozdržel, že přední kalifornská kritička výtvarného umění by ráda doplnila úvod. Podivil jsem se, že Jarda nespí, než mi došlo, že už je deset dní v Praze. Odpoledne jsem zase kouknul na sbírku **Nový web literární soutěže Vidoucí** a je vybráno přesně 40 000 z požadovaných 40 000, ale tentokrát v tom nejedu ☺

Pak píšu odpovědi na otázky Jiřího Kačura z Krajských listů. Večer smutná zpráva od Ivana Adamoviče.

Tak už tu procházku po Spořilovu s Václavem Kahudou nedáme. Sbohem, vzácný pane.

● **25. července** slaví Františka Vrbenská sedmdesátiny, blahopřejeme a přidáváme hraběcí radu jménem všech pořadatelů českých a slovenských conů, Františko, šetři se trochu nemusíš jezdit na všechny akce, stačí jen na ty naše. :-)

Marta referuje o úspěchu pražských mažoretek.

Začal jsem číst originální strojopis Ludmily Freiové *Odkud přišel Silvestr Stin?* Už jsem zapomněl, že ho mám v archivu, asi mi jej věnoval Ivo Železný, ale pak přišly devadesátky, děti, nová práce, staré koníčky, fandom... Díky e-bukářům naštěstí existuje text SF, kterou nechal v nákladu 50 000 výtisků bolševik sešrotovat, ve Wordu, takže svou kopii věnuji Muzeu literatury. Od rána mi není nejlépe, tak se snažím mnoho nepracovat a konečně si také něco přečíst.

● **26. července** k nám přijela Sargo s Gariškem, kterého nabrala na zastávce u letiště, an se vracel z prázdnin u prarodičů. Sargo na oslavu synkova návratu nakoupila nějaké zákusky, a pro všechny případy dovezla i pořádnou zásobu svého pověstného mrkvo-keďlubo-tajné přísady salátu. Miša také něco nachystala a tak jsme při dobrém jídle v příjemném hovoru strávili asi tři hodiny. Sargo jde zítra na Barbie a Miša jede na venkov.

Poslal jsem do Krajských listů odpovědi na pár otázek, výměnou za to si můžete přečíst na straně 18 Kostu Šindeláře odtamtěž.

● **27. července** okolo poledne Michela odjela a já, místo abych si šel lehnout, otročím na radiologické příručce, co bych pro naše zdravotnictví neudělal. Okolo půl jedné se zastavila Sargo a dovezla nám pekáč zapečených těstovin se šunkou, brokolicí a nivou. Nepřítomnost Miši v několika následujících dnech je alespoň po nutriční stránce eliminována.

Vynechávám Břežanku, mám co jíst ☺ a není mi do cestování.

● **28. července** konečně a definitivně posílám tisková data Malířů Kalifornie do tiskárny.

● **29. července** Jarda Olša mě máilem seznamuje s Helenou Vagnerovou, která má na US Embassy na starosti kulturu, minulý týden s ní hovořil o „putování“ Breuera do dalších Amerických center.

Richard Klíčnick nám poslal recenzi knihy Roberta Heinleina *Měsíc je drsná milenka*, najdete ji na straně

17 a Ivo Fencel rozhovor s Vladem Říšou, ten asi až v příštím čísle.

Píše mi Carleton Bulkin a má spoustou doplňujících dotazů ohledně informací o Ladislavu Velinském, které jsem mu poslal v lednu.

● **30. července** se dovidám, že Lulu s Lacikou jsou v Praze na Depešácích, ale mají tak nabitý program, že by se stejně nestihli zastavit. Píšu Bulkinovi, aby se obrátil na Zbyňka Rohlíka, který vše vypátral.

Šimona přeložila druhý díl *Deníku 2038* a už je skoro připraven k tisku.

Jarda Olša si odvezl do skladu část svých knih a večer se Míša vrátila z venkova, konec hladovění je na dohled 😊

● **31. července** ráno se ozvala Helena Vagnerová z Amerického centra, putovní výstava M. Breuera by mohla začít ve svitavské knihovně. Co na to Honza Škorpík? :-)

Vpodeveč jsme návštěvou ve Statenicích u našeho dopisovatele Petra Svoreně, jr., kterému chystáme knihu z jeho příspěvků do Interkomu. Jeho rodičům Dáše a Petrovi připomenu anekdotu o zákusku indiánek a dám k lepšímu, co jsem se o českém indiánkovi souvisejícím s motocykly Indián dověděl od švagra. Dáša se hned dala do pátrání a výsledek si můžete přečíst na straně 14.

● **1. srpna** mi zavolal Pavel Poláček, leží po operaci kotníku, tak jsme čtyřicet minut probírali Bilcon a oslavu sedmdesátin Aleše Kovala. Škoda, že v Praze nikdo neměl dost sil udělat něco podobného pro Františku Vrbenskou.

Konečně mám hotovou e-knihu pro Leonida Křížka *S Napoleonem i proti němu*.

● **2. srpna** jsem po půlnoci dočet rukopis knihy Ludmily Freiové *Odkud přišel Silvestr Stin*, musím o tom něco napsat, ve své době by to byla přelomová kniha. Vizte stranu 24.

● **3. srpna** se na Břežance ukázala Stáňa Lállová, povídala o svých zážitcích na Univerzitě třetího věku (fakulta Matfyz) a chválila svého učitele či školitele Obdržálka. Tak jsem jí prozradil, že je to tchán Jiříny Vorlové, svět je malý.

● **4. srpna** od rána běhám po doktorech, které mi doporučila Sargo, musel jsem kvůli tomu vstát dřív, než jsem zvyklý, a večer jsem si z toho připadal, že už jsem zase nemocný...

● **5. srpna** přišel mail, že Interkom pro Sanču je nedoručitelný s poznámkou *Adresát na uvedené adrese neznámý*. Na to, že ho na její adresu posílám více než dvacet let, si toho všimli nějak pozdě. Vzhledem k tomu, že zaslání Interkomu už stojí zhruba stejně jako jeho výroba, je asi něco shnilého v České poště. To mi připomnělo, že bych měl popohnat pozděplatiče.

A Richardu Klíčnickovi se nějakým úskokem podařilo uvrtat mě do rejstříku *Hobitů* encyklopedie, ach jo.

● **7. srpna** jsem kvůli lékařskému vyšetření zajel do Mokřadu,

Autor Britské konzervy podepisuje svou první, pardon, nultou knihu

jak letenský patriciát nazývá Holešovice, na odběr krve. Odtud jsem vyrazil do Čáslavské, pokecat s Filipem (Tereza má dovolenou, jistě už stíhá metr, kdy se vrátí, jen nevím, zda se tak těší, nebo naopak děsí). Nakoupil jsem naše dva magazíny a připomněl Filipovi uzávěrku IK a volné místo pro rubriku Dogma.

Nadranc

Večer dočítám thriller Deana Koontze *Nadranc*, originál vyšel přibližně před padesáti roky, sáhl jsem po něm, protože to nemá ani 200 stran (celkem malého formátu). Navíc mám tohoto autora docela rád, protože podobně jako u Jany Rečkové máte takřka jistotu, že se těm hodným nic nestane, jen někdy chvíli trvá, než se zjísťí, kdo jsou ti opravdu dobří. To v případě *Nadranc* neplatí, naši hrdinové chlapci a jeho vyžehněný „otec“

vám padnou do oka okamžitě.

Zaujalo mě, jak se už před půl stoletím formovalo dnešní kulturní woke nastavení dnešní Ameriky. Děti jsou rozumnější než dospělí, policajti jsou politicky předpojatí nebo přímo fašisté, hrdinovi je takřka špatně, když narazí na rasismus, i když jen díky němu mu nezrušili rezervaci v hotelu, kam přijel pozdě, dokonce i slůvko sexismus se v knize už mihne.

● **8. srpna** dorazily (vzhledem k věku) celkem přiměřené výsledek, tedy měl bych přestat kouřit a slopat, ale to je těžké, když jsem to doteď nedělal. Radost mi udělala i ta rychlost, inu placená služba. Připomenulo mi to anekdotu z dob totáče. *Západní Němec se ptá průvodce, proč je před obchodem taková spousta lidí. „To je fronta na maso.“ Němec chvíli sleduje, že se fronta nehýbe, a komentuje to slovy: „Než čekat takhle dlouho, tak bych si ho raději koupil.“*

Píše mi Jarek Kopeček: Pátrám po knize vcelku známého, možná až čítankového autora. Byl v ní takový sci-fi motiv, že zemřel Bůh a lidé se to pomalu dovidají. Nevíš, o co jde?

Tipy z Nyxu se moc netrefovaly, většinou nabízely novinky, navíc zahraniční, až jsem požádal o radu Ivana Adamoviče. Šlo o *Zánik městečka Olšiny* od Jaroslava Havlíčka.

● **9. srpna** před jedenáctou, kdy se zase dalo do deště, dorazila kniha o Kalifornských malířích, polovina je pro místní organizaci Sokola v LA, dověděl jsem se, že ji táhne krajanka, shodou okolností tchyně Clinta Eastwooda. Tiskárna mezitím stihla vyrobít i sebrané fejetony a studie Britské konzervy, které v Interkomu vycházejí už od poloviny roku 2020. Kolem druhé už za krásného počasí dorazil Jarda Olša a odvezl tak polovinu svého nákladu, snad to postaráš auto zvládne.

K večeru pro *Šedé album* dorazila rodina Heřtových-Svořeňových a Petr poprvé podepisoval svou knihu. Bohužel zítra odjíždějí do svého anglického bydliště, tak pobyl jen krátce.

A mezitím referuje Milena E., že pražské mažoretky dosáhly, jistě za vydatného příspěvní její dcery Martičky, v Liverpoolu na zlato.

● **10. srpna** se David Pohribný vrátil z dovolené, tak jsem se zastavil Na Břežance, abych mu předal výtisk Kalifornských malířů. Seděli jsme na zahrádce, našťástí tam nebylo mnoho kuřáků, tak se to dalo vydržet. Pavel Březina tentokrát přivedl oba rodinné vlčáky (a jednu dceru). Gaia loudila u okolních stolů a mám dojem, že za námi sedícímu Vítu Vlnasovi sežrala kus večere. Dorazil i Milan Fibiger, ještě plný (vesměs negativních) dojmů z pouti do Santiaga de Compostela. Ale aspoň viděl sochu Julesse Verne ve Vígu.

● **11. srpna** sháním spojení na Káju Soukupa. Už se neozval skoro měsíc...

● **12. srpna** otročím na zářijovém Interkomu a kalkuluju, zda ho opět neudělat jako dvojčíslo. K větší periodicitě mě doženete jen zdvojnásobeným počtem příspěvků, a na to je asi příliš horoko. :-) Na <https://www.donio.cz/novy-web-literarni-souteze-vidouci> od 98 dárců vybráno přes 51 tisíc, zbývají ještě dva dny, najdou se dva do stovky?

Pěšky na Aldebaran

● **13. srpna** jsem dočetl knihu *Pěšky na Aldebaran* od Adriana Tchaikovského. A chválím, a to nejen proto, že každá kniha, která má méně než tři sta stran, získává na mé desetibodové stupnici automaticky o bod navíc. Dověděl jsem se zde, kde nakladatelství Planeta9 přišlo ke svému názvu; pokud jsem poslední, kterému to došlo, berte ohled na mé šediny. Opět jde stejně jako u *Dveří spánku*, vizte minulý IK, o klasickou SF, moderní blbnutí se zde projevuje snad jen pár větami, dovolím si ocitovat: *Diaz nás učila ohleduplnému používání koncovek a zájmen s takovou trpělivostí a odhodláním, že přiměla dokonce i nejzatrzelejší Rusy, aby respektovali jeho životní rozhod-*

nutí [...] Za jeho zády zřejmě Diaz J. zapomělu vytáhnout druhý zásobník, a tak popadlu obyčejné páčidlo. [...] Další pořádnou fackou ukončím jeho trápení...

Překlad Milana Pohla je pro mě jako laika velmi dobrý (další plusový bod) a za péči věnovanou grafické úpravě by Planeta9 zasloužila nějakou cenu, ovšem od koho, že...

Příběh sám (pointu vtipně předznamenává jméno hlavního hrdiny G. Rendel) je spíše anekdotickým prologem většího celku, podle Legie.info *Hrozně světy: Destinace*. Mám dojem, že Stanislawu Lemovi by se ta kniha líbila.

A průvodem hrdosti dnes skončil duhový týden. Viděl jsem jen pár fotografií, ale věřím tomu, že když je ruská propaganda ukáže ně-

komu v zemlance někde na polovině cesty mezi Moskvou a Vladivostokem, bude velmi snadné jej naverbovat do boje proti satanismu a dekadenci, která ovládla Západní Evropu.

● **14. srpna** je pondělí a vedro, na Doniu se čeká na 100. příspěvatele, má na přihlášení ještě dvacet hodin. Doufám, že k úspěchu akce přispěla i propagace v Interkomu.

Eva Hauserová a Pavel Poláček poslali zajímavé příspěvky, které by se do běžného čísla už nevešly, takže asi čtete Interkom dvojčíslo 9–10.

● **15. srpna** jsem si díky jednoduchému internetovému spojení, které ještě za covidu zařídila Julie Nováková, popovídala okolo třetí (on měl devět ráno a začínala mu rachota) s Martinem Gilarem. Východní pobřeží asi není tak daleko, takže jsem ani nepostřehl nějaké zpoždění, natož poruchy. První díl svého románu *Dotek molekul* upravil podle připomínek z Epoque a od betačtenářů a dokončuje druhý.

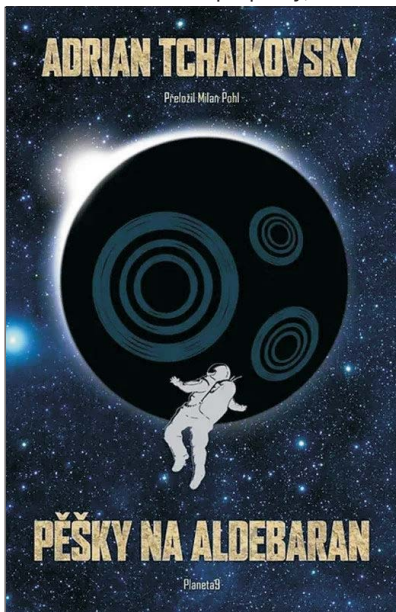
Já škubnul se zářijovým Interkomem, už chybí jen asi dva příspěvky, ale s těmi ostatními je ještě dost korektorské práce,

takže nevdám, že ještě nedorazily.

● **16. srpna** se od Pavla Poláčka dovídám smutnou zprávu, že náš ostravský kamarád Daneš „Klinton“ Procházka je ode dneška ve Výškovicích v hospici u Svatého Lukáše. Pokud jste jej chtěli navštívit, tak je již pozdě, v neděli 20. srpna zemřel. Klub se na jeho počest sejde 1. září.

● **17. srpna** kolem poledne absolvuju ne zrovna příjemnou návštěvu u felčarů (gastro), a proto se už předem omluvíme na Břežance. Večer nám to ale vynahradil Jarda Olša, jr., který se původně zastavil jen pro knihy, které se minule nevešly do auta, ale dopadlo to dlouhým povídáním o rodině, školství, o tom, že mu v úterý vykradli rezidenci, a o životě v LA vůbec, pak jsme probrali nové knihy, které nedávno vyšly a ještě se o nich nedověděli.

Zdeněk Rampas

pokračování ze str. 1 se cítil ve svém žilvu. Proč ale, u všech čertů, zrovna science fiction? Technika mě v té době ani za mák nezajímala. Věda jen okrajově, pokud tam něco vybuchovalo, vznikalo něco netušeného a asistoval u toho šílený vědec. Ano, moje představa o vědě byla silně zakořeněná v portrétu vědce, jak jej podal mistr Jaroslav Němeček ve své kreslené sáze Čtyřlístek. Když jsme si hráli na Čtyřlístek (klasická čtyřčlenná rodina, takže to byl buď Čtyřlístek, nebo Čtyři z tanku a pes), největší boje se při rozdělování rolí strhly o postavu Myšpulína. Jak jinak.

Kunderovy testamentsy

Kdybych se probral svými čtenářskými průkazy, kam se musely vypisovat názvy půjčených knih, viděl bych, jak se poměr dobrodružné literatury ztenčuje a naopak přibývá titulů, v jejichž názvech figurují klíčová slova jako raketa, vesmír, planeta, signály, experiment, laboratoř, robot a podobně. Byl to zjevný úprk z příliš obvyčejné reality k něčemu, co ji přesahuje. Těžko najít něco, co by přítomnost přesahovalo víc než budoucnost. Nestačila jen jinakost, na to by dobře posloužil deštný prales někde v Amazonii; musela to být absolutní novost, radikální jinakost. Jinými slovy: jiný svět.

Začal jsem sám psát sci-fi povídky a hned druhá či třetí vyšla tiskem v časopisu Sedmička pionýrů. Považoval jsem za osudové, že přímo v našem bytě bydlel před námi krátce také jeden spisovatel. Získal spořilovský byt od státu, ale potřeboval bydlet v centru, aby to měl blízko do Svazu spisovatelů na Národní třídě. Rodiče od něj byt na sídlišti získali výměnou za byt v Bartolomějské ulici. Měl zvláštní, tajuplné jméno: Milan Kundera. Nic mi to jméno neříkalo, ve škole jsme se o něm neučili. Když jsem byl malý, bavil jsem se tím, že jsem ve svých skrýších zanechával ohořelé, „prastaré“ papírky s různými testamentsy podepsané archaickým písmem KUNDERA. Moje fantazie mi ho vykreslovala jako bělovlasého, podivinského starce.

Pak jsem v domácí knihovně od toho spisovatele našel knihu. Jmenovala se Žert a bylo v ní věnování mým rodičům. Chtěl jsem se do ní pustit, ale maminka mi knihu zabavila, že tam jsou prý neslušné věci. Stihl jsem alespoň přečíst jednu povídku z jiné jeho knihy, která se jmenovala Směšné lásky. Ale stejně jsem jí nerozuměl. Nevěděl jsem, kdo to je buzerant.

Rád bych vznešeně napsal, že jsem do jiných světů unikal před depresivní komunistickou totalitou, ale nebylo tomu tak. Ve svých řeckně dvanácti letech jsem žádnou totalitu nevnímal. Moji rodiče úředníci mi doma za zavřenými dveřmi nešpitali nic o tom, jaké jsou komunisti svině, ani režim nechválili. Nechávali na mě, ať si, až vyrostu, udělám vlastní názor. Nepokukovali jsme za ostnatý drát, o kolik lépe se mají západní sousedé. Žili jsme si v poklidné šedé zóně, na středě Gaussovy křivky.

Měl jsem pocit, že mi nic nechybí, že žiju v nejlepší zemi a nejlepší době ze všech. Když už jsem pocítil nedostatek, šlo o prkotiny z kategorie hraček nebo hůře dostupných knih. A moje milá maminka se snažila i v tomto směru, takže když jsem zatoužil po Nichollosově zásadní příručce Encyclopedia of Science Fiction, poprosila našeho známého ze zahraničního obchodu, aby encyklopedii v Londýně koupil, a připravila mi

Vánoce, které už žádné jiné nepřekonaly. Anglicky jsem v té době ještě slabikoval, ale dodnes mám většinu anglické slovní zásoby z názvů sci-fi knih.

Pokud mě tedy vzpomínky nějak fatálně neklamou, neutíkal jsem od politického režimu. Myslím, že mi prostě vadila všednost, obyčejnost. Možná je to něco, co vadí v určitém věku každému. Stav duše, bez ohledu na okolní stav věcí. Sci-fi nás, tehdejší čtenáře, možná spojovala o to silněji, že nebylo moc jiných oblastí, kde by bylo možné vypadnout z reality, případně snít o nějaké vlastní. Halucinogeny, taneční hudba a podobné kratochvíle, to přišlo na řadu až o deset let později.

Pod atomovým svícnem je tma

Je tu ale jedna oblast, ve které se science fiction a tehdejší politická situace podivuhodně prolínaly: Hrozba jaderné války.

Když jsem si jako malý četl Bradburyho Marfánskou kroniku, měl jsem pocit, že ten autor píše pro mě. Měl jsem slzy v očích, litoval jsem odumřelou marfánskou civilizaci, nenáviděl jsem lidskou omezenost, ale vcífoval jsem se i do kosmonautů ze Země poznávajících tajemný svět rudé planety. Sdílel jsem tesknotu pustých marfánských měst i opuštěných velkoměst na Zemi.

Když jsem jednu povídku z Marfánské kroniky našel ve školní čítance, vnímal jsem to jako triumf. Já už jsem věděl. Já už byl zasvěcený. Byla to povídka Srpen 2026 popisující plně automatizovaný dům, v němž mechanismy vykonávají všechny pravidelné činnosti, i když už není pro koho. Z původních obyvatel zbyly jen stíny, světlejší místa na zdi ožehlé jaderným žářem. Měl jsem pocit, že se nacházíme velice blízko toho, aby se to stalo realitou. A přece jsem se toho příběhu nebál. Bylo to spíš takové melancholické přitakání jedné z možných budoucností.

Počátkem 80. let měl už svět hlavní hrozbu zničujícího jaderného konfliktu za sebou. Ale nedozněla úplně. A v paměti mi z ranějšího dětství zřejmě zůstaly uvízlé informace, z nichž jsem – jistě nejen já – měl poskládaný obrázek: naše planeta je napěchovaná jadernými zbraněmi. Rusko a Amerika se navzájem drží v šachu, ale to napětí je cítit a rovnováha je velmi křehká. Na obou stranách železných opony sedí člověk s prstem na červeném tlačítku a stačí malá záminka a svět, jak ho známe, přestane existovat. Když byl natočen film Den poté, o kterém horlivě referovala i naše média, příliš klidu nám to nepřidalo.

Nežil jsem tedy ve strachu z atomové války, ale docela jistě jsem vyrůstal s vědomím, že je možná, ba pravděpodobná. Katastrofické a postkatastrofické science fiction mě přitahovaly možná ze všeho nejvíc. Představy opuštěných, zničených měst navštěvovaly mou mysl od nepaměti. Sám jsem ve svých raných autorských pokusech toto téma použil několikrát.

Neodvažuji se dnes některou z těch neumělých povídek připomínat, ale osmělím se a opráším tady svou báseň, kterou jsem napsal v roce 1985. Tehdy jsem se občas bavil tím, že jsem vzal písničku nebo básničku z fondu světové literatury a přetvořil ji do sci-fi kontextu. Vlastně jsem si je přizpůsoboval svému vidění světa, protože já už realitu viděl pohledem sci-fi. A patřily do ní i příběhy o mutantech, dětech narozených ozářeným rodičům a majících různé nadpřirozené schopnosti, například telepatii a podobně. Když se téma postatomových mutan-

tů setkalo se slavnou básní Rudyarda Kiplinga Když -, stalo se tohle:

Když...

*Když jenom jedny ruce a jedny nohy máš
a na každé prstů přesně pět,
když zvláštní věci na svém těle neshledáš
a líbí se ti tento svět,
když nepoznal jsi prudký jas,
jenž obletěl snad celou Zem,
když šípem smrti, jenž vystřelil, než zhas
nebyl nikdo z rodičů tvých zasažen,
když syn Člověka jsi, synu můj,
když zrozen jsi z muže a ženy,
když nejsi příliš chytrý na věk svůj
a nepoznal jsi slovo „ozářený“,
když nečeš v cizích myšlenkách,
ač sebevíc jsou blízké,
když pocítíš vždy hněv a strach
nad vším, co není lidské,
když tvé myšlenky jsou čisté,
čisté je dál opatruj,
neboť až pak to bude jisté:
pak teprv jsi člověk, synu můj!*

Nu, nestalo se. Svět nevybuchl. Právě Ray Bradbury to později okomentoval, že atomová zbraň byla největším dobrodíním v dějinách lidstva. Obě strany si uvědomily, že by s jejím plošným použitím nezůstal žádný vítěz. Zbraň míru.

Podobně jako dětská hřiště zmuťovala do seniorských cvičišť, zmuťovala ve svou parodii také protiatomová hrozba. Naposledy jsme si ji připomněli coby studenti gymnázia. Jeden den v roce byl zasvěcen protiatomovému cvičení. Nejprve jsme ve třídách promazávali páchnoucí plynové masky jodovou tinkturou. Pak jsme na povel vyšli na školní hřiště v pláštěnkách, s rukávy a nohavicemi zaškrncenými gumičkami, jinými slovy v „improvizovaných prostředcích protiatomové ochrany“. Já a ještě jeden spolužák jsme nafasovali hadry, ostatní ze třídy se seřadili do fronty a my jsme všechny těmi hadry očišťovali od atomového spadu.

Musím se přiznat, že zvlášť pečlivě jsme očišťovali několik vyvinutějších spolužaček. Museli jsme přece dbát na to, aby zkázu přežily především zdravé a krásné exempláře lidského druhu.

Ivan Adamovič / www.detstvivsocialismu.cz

Kulturní publicista, novinář a spisovatel, editor v časopisu Maxim, spoluzakladatel časopisu Živel. Je editorem *Encyklopedie fantastického filmu* a trojdielné historické antologie české sci-fi povídky *Kronika české sci-fi*. Planeta-eden.cz.

Odposlechnuto

Kupovat brýle, které nosí Brad Pitt, v domnění, že vám padnou jako jemu, je optický klam. **HNILOB**

Myslel jsem, že jsem nejlepší mileneček na světě.

Než jsem zjistil, že moje holka má astma. **CHROCHTADLO**

Causa Barbie

Možná jste si všimli, že ve Vietnamu zakázali americký hraný film o panence Barbie. Já, který neviděl ani všechny díly Hvězdných válek, ode mne se opravdu nedá čekat, že půjdu na Barbie. Pustil jsem si aspoň trailer neboli upoutávku a vím tedy, že jde o to, že se panenka jaksi zmotní a dostane se do skutečného světa a tam zažije neskutečné věci.

Na film nepůjdu, což neznamená, že by mi Barbie nic neříkala. Když v tehdejších Československu pukaly ledy, až dokonce pukly, moje dceruška dorostla barbínovského věku a taková Barbína, to byl nejjednodušší vypínač, jak rozsvítit holčičí očka. I já zažil s Barbínami jedno potěšení: to když byl u nás na návštěvě kreslíř Ivan Steiger, jistě ho znáte z Reflexu. Je to sběratel a znalec hraček a ten když uviděl sbírku Barbín mé dcerky, pěkně jednu po druhé obracel hlavou dolů a shrnoval jim sukně a díval se jim na zadek. Ony tam mají vyražené výrobní číslo a značku výrobce a není Barbína jako Barbína, některé jsou raritní kusy a když sběratel přijde na takovou kolekci, musí Barbíny prozkoumat, aby mu neunikl barbí modrý Mauricius.

Nicméně zpátky k tomu filmu. Ze zpravodajství plyne, že Vietnamce rozněžovala mapa, která měla legitimizovat čínské nároky na určitou část vietnamských výsostných vod. Na Twitteru někdo ukázal jeden obrázek z postiženého filmu. Slečna Barbie tam sedí u stolu a vedle sebe má sklenici nebo vázu, čert ví, co to je, ale je to zřejmě skleněná a má to tvar jakéhosi exotického květu. Připomíná linii mořského území, které Čína chce Vietnamcům upřít. Zde je ta fotka:

První, co našince napadne – je to postižení zkušeností, nikdy se toho nezbavím: uvažování cenzora. To jako když cenzor zakázal písničku Už koníček pádí kvůli větě „ceny jsou stálý“, protože v té době bolševik zrovna něco zdražil. Na to musíte mít oči a cit, to bylo cenzorské heslo a platí to dodnes a nemůžete kvůli tomu do komunistické země, abyste na to narazili. Takže, komunistická cenzorská zabeďněnost.

Jenže to má druhou stránku. Oni ti Číňani opravdu lezou Vietnamcům do jejich vod a v Jihočínském moři je opravdu region ve tvaru podobném okraji barbínovské vázičky. Čína už deset let leze cizím státům do zelí. Je kolem toho napětí, i mrtví byli. Koho to ve světě zajímá: Málkoho.

Když se ale do toho zaplete film o Barbie, píše se o tom na celém světě. Protože je to blbost a svět miluje blbosti. O vážné problémy, jako je kradení cizího území, se nezajímá, až když je pozdě. I takové může být poučení z poprasku kolem zakázaného filmu, díky němuž aspoň na chvíli si připomínáme něco vážného.

Psáno pro ČRo Plus

Ondřej Neff

Odposlechnuto

Důsledný nerůst ale není jedinou možnou odpovědí na klimatickou krizi a podle mého soudu rozhodně není odpovědí nejlepší. Radikální řešení bývají působivá, ale jen na papíře. Jejich realita obvykle stojí za starou bačkoru, ale cesta zpět tou dobou už není snadná. **Petr Koubský / Deník N**

Nejnovější zprávy, teď už dvě stě let staré (III)

HOTOVĚNÍ PODOBIZEN DAGUEROTYPNÍCH
V PRAZE.

Tímto se vysoce váženému urozenstvu a ctihodnému obecnstvu v známost uvádí, že v Praze na Novém městě v Žitnobranské ulici nedaleko Žitné brány v čísle 525, kdež zároveň tabulka s nápisem *Světloobrazárna. Daguerotypie* nad zahradním vchodem visí, každodenně (kromě deštivých dnů) od 9 hodin ráno až do 4 hodin odpoledne *daguerotypní podobizny od Josefa Klemense*, akademického malíře v Praze, na žádost vážených pánů hostů se zhotovuje, a sice vždy jeden kus čistý v ceně 6 zl. stří. Že sezení praktické jest, a tedy zcela nic neunavuje, vůbec již známo bude; může pak se podle potřeby ku př. u dětí nepokojnějších voliti *způsob hbitý*, kde toliko *tři* sekund k sezení potřebí, aneb času 22 sekund. V téže zahradě již zvláštní pokojík se zrcadly a sedadly připraven jest k upravení šatů a jiných potřeb toaletních.

Zpráva tato slouží i váženému obecnstvu venkovskému, jemuž se ve veřejných a vůbec známých knihoskladech p. *J. H. Pospíšila*, p. *Marka Neureuttra* a paní *Anny odvodové Špinkové* dílem průbni kusy světloobrazní čili daguerotypní okázati, dílem i vzácní hosté k snadnému nalezení místa do řečené světloobrazárny dověsti se mohou.

Kdo by snad z milého našeho českého obecnstva nevěděl, co daguerotyp jest, tomu sloužij za zprávu, že to jsou podobizny na měděných, však silně postříbřených deskách, které se jistými parami napustí, a tím tu vlastnost dostávají, že kdo se na tu desku, v tmavé perspektivě zastrčenou, několik okamžiků dívá, již na ní celý vyobrazen jest, a to tak, že se podobizna se stříbrného zrcadlíčka již neztratí, jak to u zrcadel obyčejných vidíme. Celá podobizna vypadá co přeútlý nádech, jako ta nejútlejší rozptýlená mlha, a proto se každý varuj, prsty se jí dotýkati, sic ji hned porušíš; za tou příčinou se také tyto podobizny za sklo a do rámečku dávají.

Květy 20. dubna 1842, s. 124.

V Paříži prodávají nyní pekařské zboží — a sice tak zvané vídeňské pečivo — kteréž je pouhými stroji zhotoveno; mašina je válí a plete, pára peče; ruka lidská se ho ani nedotkne.

Květy 29. ledna 1842, s. 32.

Vivant železná dráhy! — Z Lipska vozejí nyní po železné dráze pekaři chléb do Berlína, a sice tak, že skoro teplý zůstane.

Květy 2. února 1842, s. 36.

Výběr ze starých českých vlasteneckých novin dokumentuje,

Politická turistika

Politická turistika má, podobně jako turistika obecného lidu, dvě formy: domácí a zahraniční. Obě se ovšem od způsobu cestování lidu obecného významně liší. Asi nejvíc tím, že zatímco člověk obecný je jako turista hodnocen převážně kladně, turista politický sbírá téměř výhradně záporné body.

Domácí politická turistika dokonce často nemá nic společného s cestováním jakožto pohybem z místa A do místa B. Jde v ní o putování mezi stranami, které se může klidně odehrávat v jedné městské čtvrti. V komunální politice je zcela běžné, v té vrcholové už méně, avšak borců, kteří cestovali alespoň mezi třemi stranami, sedí v parlamentu taky dost.

Zcela specifická je domácí politická turistika prezidentská, známá též pod přezdívkou spanilé jízdy. Bůhsud', v čí hlavě se tenhle nápad zrodil, nicméně nejčastěji jsme o spanilých jízdách slychali v časech prezidentování Miloše Zemana. I mizerný historik si však pamatuje, že v podstatě jde o odkaz na loupeživé výpravy husitských bojůvek do okolí, odkud pak bratřiči, jak si účastníci těchto zájezdů říkali, svázeli domů kořist. Jejich jediným kladem bylo, vysvětloval mi jeden extravagantní genetik, že cestou exportovali své spermie, čímž obohacovali lokální genofond, zaostalé místní obyvatelstvo však převážně nedokázalo jejich důležitý vklad do budoucnosti svého regionu ocenit.

Větší pozornost poutá politická turistika zahraniční, přičemž terčem je obvykle cena, potažmo rozmařilost. Dobře jsme to tento týden viděli na příkladu cesty ministra Ivana Bartoše do Jižní Koreje a Japonska. Spočetli mu v novinách všechno, včetně fotky s robotem. Obrázky, respektive jejich cena, byly předmětem největší kritiky. Fakt je, že stála-li celá cesta milión a sto tisíc z toho fotograf, těžko obstojí vysvětlení, že průměrný svatební fotograf by stál víc. Fotka Schillerové s pávem sice byla větší bomba než Bartoš s robotem, ale i tady vedlejší škody přesahují hlavní přínosy. Zejména, má-li být tím nejhlavnějším obnovení přímého spoje mezi Prahou a Tokiem, jak pravil v MF Dnes japanolog Plšek z Masarykovy univerzity.

Trochu na obranu zahraniční politické turistiky: Vyhnout se podezření z rozmařilosti někdy nejde a mám s tím své zkušenosti. Před lety jsem pořádal cestu vysokého ústavního činitele do Jižní Afriky, a když jsem dostal od tamních úřadů návrh itineráře, nechyběla návštěva safari v Krugerově parku. Následovala mailová výměna. Já z Prahy: Safari raději ne. Pretoria odpovídá: Proč? Co se vám na tom nezdá? Prezidentovi Clintonovi se safari líbilo moc. Já: Safari je určitě skvělé, ale nás by tady po návratu noviny sežraly. Nemáte něco jiného? Pretoria: Co takhle pracovní návštěva environmentálního projektu a potom pracovní snídaně? Já: OK. Musí ale program začínat už ve 3:30 ráno? Pretoria: Musí. To přicházejí sloni k napajedlu.

Tak je to jednoduché i složité zároveň. **Jaroslav Veis**

.....
kdy v Praze nastala informační revoluce a kdy ve Střední Evropě začala ta průmyslová. Škoda že tehdy Jejich Císařská Veličenstva neposlouchala Zelené a v zájmu ochrany soukromí a klimatu fotografování a železnici řádně nezregulovala.

ZR (pokračování příště)

Odchod krále

Trilogie *Pán prstenů* je pro mě nejlepší fantasy z těch mně známých, které jsou založeny na idealistickém světonázoru (podle kterého dobro a zlo, krása i láska existují samy o sobě, mimo hmotný – tedy i lidský – svět, a my se rodíme se smyslem pro ně v duši).

Nebudu tady nad jeho dílem mudrovat, to už udělalo mnoho povolanějších, dopustím se jen několika osobních čtenářských poznámek.

Jak známo, podobně jako třeba u inteligencí lze taky fantazie sortýrovat podle různých kritérií. Pro účely literární tvorby patří tři hlavní typy:

Fantazie ideová (vytyčovací) víceméně abstraktně načrtne základní etickou i dějovou kostru příběhu (jako *Moudrý zlatník* z pohádky Boženy Němcové *vyřezal svou pannu*). Zde je to nejspíš boj dobra se zlem, úloha drobného jednotlivce, sjednocení všech živáček dobré vůle, přítomnost magie. Za sebe nepochybují, že inspirací tu byly obě světové války a především Stalinova diktatura (*Pán* vznikl v letech 1937–49, vyšel 1954–55). Bez krve a slz milionů nevinných lidí by dílo nevzniklo v této jedinečné podobě.

Fantazie skladební (sestavovací) vytvoří linii příběhu včetně národů, ras, postav, prostředí, charakteristických zápletek (zlatník svoji pannu *oděl do šatů*).

Konečně *fantazie vyplňovací* (určovací) zaplní děj konkrétními podrobnostmi, které činí čtení lidsky přitažlivým (zlatník pannu *naučil mluvit*). J. R. R. Tolkien se těmto svým fantaziím oddal natolik, že pro Středozemi vytvořil i její jazyk, dějiny, mytologii...

Pán prstenů je skvěle vymyšlený, nádherně napsaný (a kongeniálně přeložený), s hlubokými myšlenkami a silným étosem. (I když mladší ročníky možná budou mít problém s jeho neuspěchanou důkladností.)

K tomu, aby se z díla literárního stalo i dílo umělecké, je ale třeba ještě něco navíc. Zdráhám se to pojmenovat, abych to nezaplašil, v naší pohádkové metafoře by asi zlatník své panny *vdechli duši*... Každopádně, Tolkien tím vládl výsostně – proto

nás jeho knihy nejen baví, ale taky povznášejí a snad i činí lepšími. Ne že by se mezi nobelovskými laureáty za literaturu nacházeli špatní spisovatelé, jen někteří z nich mají z globálního pohledu okrajový význam a dneska po nich ve světě neštětkne ani pes. Autor *Pána prstenů* by si zasloužil Nobelovu cenu nejen za uměleckou kvalitu díla, ale i za jeho dosah.

Nyní připomenu alespoň čtyři z mnoha úryvků, které mě při čtení obzvlášť vzaly za srdce:

„Saruman věří, že pouze velká síla může udržet zlo pod kontrolou. Já přišel na něco jiného. Zjistil jsem, že spíše drobné, všední činy obyčejných lidí mo-

hou zastavit temnotu. Obyčejné projevy laskavosti a lásky...“ (Gandalf)

„Ten, kdo rozláme věc, aby zjistil, co je zač, opustil cestu moudrosti.“ (Gandalf)

„Myšlenky na to, co milujeme, vkládáme do všeho, co děláme.“ (Jeden z elfů v Roklince)

„Pokoušel jsem se Kraj zachránit, a nakonec zachráněn byl – ale ne pro mne. Tohle se stává často. Same, když jsou důležité věci v nebezpečí – někdo se jich musí vzdát, musí je ztratit, aby ostatním zůstaly.“ (Frodo)

Tolkien inspiroval řadu umělců (z našich mě napadá třeba muzikant Jan Hrubý a jeho album *Středozeem*, 1998), a vědci (třeba biolog a filosof Zdeněk Neubauer s knižičkou *Do světa na zkušenu čili O cestách tam a zase zpátky*, 2010).

Pokud kniha autora už za života výběrově proslavila, pak její zfilmování (2001–03) z něj in memoriám udělalo světovou celebritu první kategorie. (Vnucuje se podobenství s inflací vesmíru, který velmi brzy po svém vzniku velkým třeskem náhle ohromně zvětšil své rozměry.)

Tolkienovský boom neminul ani vědu s jejím neutuchajícím hladem po názvech nově objevených entit. Pravěkému člověku nalezenému roku 2003 v Indonésii, oficiálním názvem *Homo floresiensis*, se pro jeho malý vzrůst neřekne jinak než „hobit“. Před deseti lety byl druh dravého dinosaura, objeveného v Maroku, nazván *Sauroniops* (Sauronovo oko). Ve stejné době pak hlavní útvary na Saturnově měsíci Titanu dostaly „středozemní“ jména. Najdeme tam kopce *Bilbo*, *Arwen*, *Faramir*, *Gandalf*, *Handir*, *Nimloth* a šestnáct mohutnějších vyvýšenin, například hory *Erebor* a *Doom* nebo pohoří *Moria* a *Mlžné hory*.

V roce 2015 objevená tmavá oblast na Plutově souputníku Cháronu dostala název *Mordor macula* (Skvrna Mordor). Inu, zatímco kdysi dostávaly nebeské útvary jména z antických bájí, dnes z příběhů o Středozemi... Že by hodnotově rozkolísané lidstvo přejímalo novou mytologii?

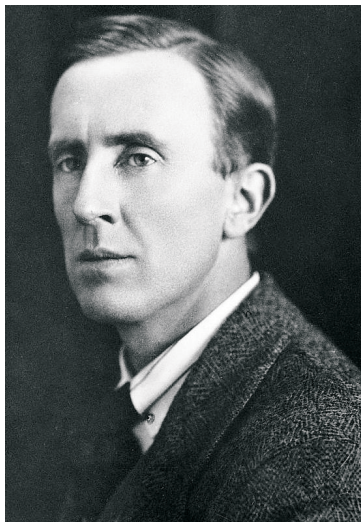
John Ronald Reuel Tolkien zemřel 2. září 1973.

Rozlučme se s ním písní starého Bilba Pytlíka (překlad Stanislava Pošustová):

*U ohně sedím, přemítám
o všem, co jsem kdy uviděl,
o lučním kvítí, motýlech
z letních dnů, kterými jsem šel;*

*o žlutém listí, babím létě
v tolika prošlých podzimech;
o mlze, o stříbrném slunci,
svišťení větru ve vlasech.*

*U ohně sedím, přemítám,
jaký to asi bude svět,
jaké to bude dočkat zimy
a jaro – to už nevidět.*

Tulák českými dějinami

Když jsem se před mnoha lety seznámil se svou ženou, použil jsem pro zajištění příští schůzky banální trik: půjčil jsem si od ní knížku. Jmenovala se Jak žila Anglie a napsal ji jakýsi G. M. Trevelyan. Rychle ji prolístuju, říkal jsem si, a pak zavolám, že se musíme sejít, abych ji vrátil. Situace se mi ovšem vymkla z ruky. Tu knížku skvěle napsal skvělý historik: byly to anglické dějiny vyprávěné úplně jinak, než jak mi dosud historii podávali, ne jako soubor dat a příběhů lidí, kteří se snad už narodili bronzoví nebo alespoň sádroví. Tohle byly dějiny zabydlené živými lidmi a jejich příběhy i tím, nač mysleli. Takže jsem ji četl dlouho a pro druhé rande jsem si musel vymyslet jiný důvod.

A pak, to už jsem byl s onou dívkou pár let ženatý, jsem naražil v časopise Mladý svět na seriál *Toulky českou minulostí* a rázem mi bylo jasné, že jsem potkal českého Trevelyana. Jmenoval se Petr Hora, ale já už tentokrát věděl, že je to vynucená varianta na jeho skutečné jméno Hořejš, protože ho normalizační bolševik vyhodil z Albatrosu, kde pracoval jako redaktor, a kdyby psal pod svým jménem, bolševik by si toho všiml a došlápl si na něj i v Mladém světě. Tam jako autor na volné noze nejdříve nejdřív fungoval jako Péťa Vaříč a o půl století dřív, než se to stalo módou, psal o vaření: zábavně, chytrě a poutavě – tak, jako se potom začal toulat českými dějinami.

Pak jsme se někde, myslím, že to bylo ve vinárně u Piaristů, poprvé potkali a já, nejspíš protože jsem chtěl vypadat taky jako znalec historie, jsem mu o tom, že je český Trevelyan, řekl. „Ale já nejsem žádný historik,“ řekl on. „Já jsem studoval obyčejnou novinářinu, ještě když to byla jen malá katedra na filozofické fakultě.“

Být na volné noze – protože zaměstnat si ho netroufli – nebylo tenkrát jednoduché, kdo neměl v občanském průkaze razítko zaměstnavatele, byl podezřelý z příživnictví. Takže v občanském průkaze nosil štůsek honorářových složenek...

Když jsme se potkali, už razítko v občance měl: Vodní zdroj, kde byl zaměstnaný jako čerpač. Pro práci na *Toukách českou minulostí* ideální místo. Týden někde v maringotce, týden volna v Praze. Takže týden čerpání vody a psaní v nerušeném klidu někde v lese za vsí, týden čerpání fakt a historického materiálu v Praze po knihovnách. Stejným způsobem u téhle firmy čerpal a napsal svou *Historii Židů v Čechách a Moravě* Tomáš Pěkný, řadu textů tu napsal i Petr Pithart. Bude-li někdo psát historii českého vodárenství, zasloužily by si pár řádek o tom, jak přispělo našemu poznávání českých dějin.

Ve čtvrtek [27. 7.] Petr Hořejš umřel. A bude-li někdo psát o historii našich trablů s vlastními dějinami, v těch by zase rozhodně neměla chybět kapitola o tomhle tulákově, který udělal pro to, aby pro nás dějiny přestaly být pouhým dějepisem, víc než pět kateder historie dohromady.

Jaroslav Veis

*Vždyť všechno, co jsem neviděl,
je víc nežli to vidění!
A každé jaro v každém háji
je zase jinak zelené.*

*U ohně sedím, přemítám
o lidech z dávno přešlých let
a o lidech, jež nepoznám,
a jaký bude jejich svět,*

*však zatímco tak přemítám
o časech dávno minulých,
zdaleka krokům naslouchám,
kdy poutník stane ve dveřích.*

František Houdek

Žert o svazáctví

V uplynulém týdnu jsme se hodně dočetli o Milanovi Kunderovi. Jak by ne, v úterý zemřel a bylo třeba se vyjádřit, i já jsem přispěl. Zaujal mě postřeh nejmenovaného kolegy, že zatímco se Pavel Kohout kaje kudy chodí za to, co vyváděl v padesátých letech, Milan Kundera se zahalil do velebné pařížské izolace a pokání od něho nebylo slyšet dohromady žádné. Doprovazeno ukázkou aktivistických veršů. Omluva by se slušela, omluva patří k době. Koloniální státy se omlouvají za útlak. Vzhledem k historické minulosti bychom se mohli omlouvat jenom ledním medvěďům ze Země Františka Josefa, ale kdepak, i my nese-me podíl viny. V našich městech i vískách bývaly „obchody se zbožím koloniálním“ a název KOLONIÁL někde nalézáme nad vchodem do krámu dodnes. Omlouvá se Evropa Indiánům, že Kolumbus přistál v břehů jejich kontinentu. Coby potomci cromagnonců bychom se měli omluvit neandrtálcům za vyhubení.

Z tónu výše uvedeného čtenář vytuší, že nejsem vyznavač patetických omluv a že hlavní slovo při vyrovnání s minulostí mají mít Erínye, schopné trápit provinilce tam, kam lidské právo nesahá. Většinový názor ale, jak se zdá, je jiný. Omluvy jsou vyžadovány a běda tomu, kdo vzdoruje. Aktuální příklad je Jarek Nohavica. Neomluvil se za svou koketérii s vyděrači z StB a co horšího, nepoplival medaili, udělenou mu Putinem za mistrovské překlady ruské poezie. Je třeba sborově křičet „ukřizovat, ukřizovat“.

Chraň bůh, že bych se snažil přirovnávat současnou dobu k padesátým létům. Je to ale, jako kdybychom srovnávali bídu. Před sto lety chudí skutečně hladověli a o generaci nazpět smrt hladem nebyla nic, co by se dalo zcela vyloučit. Dnešní chudý žije z dávek v paneláku a jezdí dvacet let starým favoritem. Ač je to nesrovnatelné, v obou případech je to bída. V Kunderově Žertu mělo udání vtípku fatální následky. Když Marek Eben zažertoval v Karlových Varech o novodobých svazácích, strhl se na něho shitstorm. Nic se mu nestane, ale bude zaznamenáno, že už dříve nevhodně sexisticky žertoval při moderování StarDance. Za rasistické vtípky, které každý týden nevinně trousí Marek Eben ve StarDance, by v Americe dostal na hodinu výpověď, cituje pokrokový server Aktuálně rozhořčenou divačku. Což je zároveň komentář i doporučení.

Myslím tedy, že větší význam než omluvy za svazáctví minulosti má dílo, konkrétně tedy *Žert*, které nám připomíná nebezpečí svazáctví současného. To nenosi modrou košili, za níž se omlouvá Pavel Kohout. Je sametové, určitě ne vražedné. Jedno mají ale společné, to stalinské ocelové jako dnešní ze sametu, totiž podrážděnost, averzi, precitlivělost vůči čemukoli, co se byť jen vzdáleně podobá nadsázce a humoru. Kafka také nezrušil byrokracii. Ani *Žert* nezamezil znovuzrození svazáctví. Jenom na něj ukazuje prstem, a to je jeho ryzi hodnota.

Poslední slovo - Lidové noviny

Ondřej Neff

Za zákusem Indiánek stojí Ind s černými koulemi

Sedíme s přáteli a povídáme o všem možném, až jsme se dostali k indiánkovi, takové té sladké klasice s tmavou čokoládovou polevou. „Jak zákusek ke svému jménu přišel?“ Po pár teoriích mi bylo jasné, že se úplně pravdy nedobereme, a tak jsem se pustila do pátrání sama a výsledek máte zde.

Když k Indiánovi dostanete indiánka

Říká vám něco jméno František Mařík? Já osobně znám jenom Milana a Petra, ale tomuhle Františkovi se říkalo „Táta Indiánů“. Nebyl to však milovník původního severoamerického obyvatelstva, ale motocyklů značky Indian, které byly spojovány pouze s gentlemány. Byl to nejlepší obchodní zástupce americké značky a v Praze vybudoval Indian House, jeden z největších motosalonů v Praze – mluvíme o roce 1926. Během svého působení dokázal prodat přes 4 000 kusů motocyklů.

A František Mařík svým zákazníkům předával hned dvě potěšení. Jednou byl jejich Indian, vysněný motocykl, a druhou byl indiánek na krásném tácku, vyzývající k zakousnutí. Prý byl v tomto motosalonu opravdu ke každé zakoupené motorce novému majiteli dán i slavný sladký zákusek.

Tento příběh nabízí vysvětlení, že indiánek ke svému pojmenování přišel díky motocyklu Indian a jeho prodejci. Ovšem pravdu se už nedozvíme. František umírá usouzen na jaře roku 1948 poté, co mu komunisté sebrali živnost.

Ve hře je i kouzelník

Aby se nám to krásně zamotalo, rozhovor s přáteli pokračoval, z občasného deštíku se stal vytrvalý déšť, my se přestěhovali pod střechu a vytrvali v tématu. Dostali jsme se do Vídně k legendární vídeňské pochoutce zvané „Indianer“. Popularitu získala v opoře, a to dokonce takovou, že někteří Vídeňáci přetrpěli představení, jen aby se o přestávce mohli zakousnout do dortíku Indianer.

Došlo k tomu tak, že když byl ředitelem divadla maďarský hrabě Pálffy, zaměstnal zde indického kouzelníka a akrobata. To však v našem sladkém příběhu nehraje žádnou roli. Důležité bylo, že Indova-indiánova vystoupení měla tak velký ohlas, že když měl kouzelník a akrobat narozeniny, chtěl ho pan ředitel překvapit. Požádal svého kuchaře, ať pro oslavence vytvoří speciální dezert. V kuchyni spatřila světo světa koule ze sladkého těsta o velikosti pěsti, plněná šlehačkou a přelítá tmavou čokoládou. Když jsem však pátrala dál, došla jsem k poznatku, že místo koule z těsta šlo o dva kulaté piškoty, mezi nimiž byla šlehačka, přelítá tmavou čokoládou se tentokrát shoduje.

Mám ještě jednu zaručenou historku, jak vznikl Indianer. Místem děje je opět Vídeň a osoby a obsazení skoro podobné. To bylo tak, že v tom samém divadle, ve stejné době, tedy roku 1850, vystupoval hinduistický provazochodec, kterému Vídeňáci říkali Indianer. Ten balancoval na laně uvázaném mezi dvě věže a rovnováhu vyrovnával dlouhou tyčí s černými koulemi na obou koncích. Ty černé koule nemají evokovat nic podezřelého,

prostě jimi byla tyč pro vyvážení ukončena. Na jednom z představení byl i pan Krapf, podnikající v pekařství, se svou ženou Cilli. Ten neunesl, s jakým zájmem a zasněnými očima jeho žena pozorovala provazochodce a jeho tyč s koulemi. Druhý den ráno se Krapf neudržel a vyčetl ženě, že na indiána smilně zírala. Pekařka měla v ruce kousek těsta, mrskla ho po manželovi, ale jeho hlavu minula a těsto přistálo na pánvi s rozpáleným tukem. Těstová koule se smažením nafoukla, paní Cilli ji naplnila smetanou a namočila v horké tmavé čokoládě. Za nepodloženou manželovu žárlivost na truc nazvala svůj dezert Indianer. Pokud jste dosud nepostřehli zádrhel, tak jenom připomínám, že indiánek, respektive jeho základ, je z pečeného, ne ze smaženého těsta. Ovšem příběh si žije svým životem, a když nic jiného, je alespoň milý a úsměvný.

Do dějství však vstupuje i Indická kobliha známá také jako Indiáni se šlehačkou, což je zákusek připravený ze dvou vydlabaných polokoulí ze sušenkového těsta, mezi kterými je Crème Chantilly (vyšlehaná šlehačka, někdy s cukrem, někdy bez, dochucená vanilkou), meruňka a vše je přelité horkou čokoládou. Dezert má připomínat umělce z indického Madrasu, který roku 1820 hostoval ve Vídni.

Závěr je prostý, ničeho přesného se nedopátráme, ale místo činu je vždy Vídeň, hlavní postavou snědý umělec z Indie a výsledkem indiánek s tmavou čokoládovou polevou.

Ke slovu se dostává český indián

Skvělý zákusek s piškotovým základem naplněný sněhovou náplní (už ne šlehačkou či smetanou) a namočený v tmavé čokoládě je legendou. Já ho milovala už jako holka a jsem mu věrná dodnes. Piškotu se říká bufler a používá se jako základ pod líkové špičky, marcipánovou bramboru, ale hlavně pro indiánky.

Abychom se samou pýchou moc nenafukovali, srazím naše sebevědomí faktem, že podobnou pochoutku koupíte třeba v Dánsku, kde se jmenují flødeboller, po našem smetanové kuličky, ale také černý princ, no, dánský cukrář aby se v tom vyznal. Ještě dodám, že se vršek posype kokosem nebo oříšky.

Kousek vedle, v Holandsku, má takhle dobrota název „negerzoen“, což znamená „černočův polibek“.

Nemohu vynechat Brity, Ašanty z Ghany, Čechy a Indiánka. Britové území Ašantů kolonizovali a snad díky tomuto evropskému kontaktu se u nás indiánku místně říká „Ašant“. Proč? Zřejmě půjde především o tmavou čokoládovou polevu. I když výraz „poleva“ je také mimo, protože hotový indiánek se při výrobě do čokolády ponoří, chcete-li, namočí.

Podobný nárok by si ale mohli dělat i sousedé okolo nás, něco podobného našemu indiánkovi najdete v Německu a jmenuje se „Mohrenkopf“. Při zachování dnes tolik požadované korektnosti jde o zákusek indiánek, nekorektně Mouřeninova hlava, která má stejný název i ve Švýcarsku, ale tam je to hrůzné pojmenování už vymazáno z cukrářských dějin.

Nám je to asi jedno. My svého indiánka nedáme, raději ho schrupáme.

Dáša Heřtová

Návrat Dobyvatelů

Uváděné tržby kin byly letos v létě poněkud zvláštní. Na jedné straně jsme mohli vidět řadu hollywoodských mega propadáků, jako je *Flash* (odhadované ztráty: 200 milionů dolarů), *Mission: Impossible Odplata – První část* (odhadované ztráty: 100 milionů dolarů) a *Indiana Jones a nástroj osudu* (odhadované ztráty: 100 milionů dolarů); ale objevily se i skvělé snímky, především v podobě fenoménu Barbieheimer, který přinesl celosvětový úspěch dvěma různým filmům – *Oppenheimerovi*, tříhodinovému eposu o otci atomové bomby, natočenému časově černoobalově, a *Barbie*, svěží komedii o pance na hraní, určené především ženskému publiku. Neočekávaným hitem se stal film *The Sound of Freedom* (*Zvuk svobody*) o obchodování s dětmi, hitem se stal díky netradiční marketingové strategii, která cílila především na nábožensky založené a konzervativní publikum. Přestože se filmům dostalo tolik potřebné podpory – letní obrat z prodeje vstupenek přesáhl 4 miliardy dolarů, více než 17 % oproti loňskému létu – zatím to vypadá, že filmový byznys čeká chmurný podzim, neboť stávka herců v Hollywoodu se protahuje a premiéry chystaných filmů budou zřejmě odloženy, protože je hvězdy nemohou propagovat. Zdá se, že ikonický aforismus Williama Goldmana, že ve filmovém průmyslu „nikdo nic neví“, je pravdivější než kdy jindy. Filmy, které měly uspět, neuspěly, a filmy, které měly propadnout, nepropadly, a nikdo si není jistý proč.

Tím nejjednodušším řešením letošního léta, proč se tak stalo, je kvalita. Dobré filmy vydělaly peníze a ty špatné ne. Samozřejmě, že to není tak jednoduché, ale celkově vzato je tato odpověď správná. V obecné rovině lze skutečně konstatovat, že většina kasovních propadáků (s výjimkou vynikajícího a vzrušujícího filmu *Mission: Impossible*) byly špatné filmy, nebo alespoň filmy, které nikdo nechtěl vidět. Vypadá to, že mánie superhrdinských filmů už našťásti skončila a neúspěchy filmů *The Flash* a *Shazam! Hněv bohů* jasně naznačují, že diváky už unavují nekonečné franšizy, jako je sedmá *Mission: Impossible* nebo desátý (!) díl *Rychle a zběsile*, nebo dokonce pátý snímek o Indiana Jonesovi. Musím říct, že jsem byl dlouhá léta velkým fanouškem Indiana Jonese a zašel jsem tak daleko, že jsem sháněl i staré, dávno rozprodané knížky pochybné kvality – v jedné z nich se Indiana Jones dokonce setkává s čarodějem Merlinem. A také se musím přiznat, že nemohu *Nástroj osudu* úplně zatratit, jen se mi moc nelíbil. Scénář je zábavný, ale film je příliš dlouhý a žádná z akčních scén nevyniká. Od totálního zapomenutí ho zachraňují snad jen vynikající herecké výkony vždy skvělého Harrisona Forda a nováčka v sérii Phoebe Waller-Bridgeové. Přesto se jedná o jednoznačně nejhorší film z celé série, který na hony zaostává i za neprávem haněným *Královstvím křišťálové lebky*.

Pár dní po zhlédnutí *Nástroje osudu* jsem pocítil nutkání pustit si skvělého Indiana Jonese, a tak jsem sáhl po filmu *Do-*

byvatel ztracené archy. Protože jsem ho ale viděl už tolikrát, rozhodl jsem se na něj podívat úplně jinak: V černobílém provedení a bez dialogů. Neviděl jsem ale původní verzi *Dobyvatelů*, ale spíše reedici, kterou vytvořil režisér Steven Soderbergh (*Traffic*, *Dannyho partáci*, *Nákaza*). Soderbergh použil originální film z roku 1981, odstranil barvy a desaturoval obraz. Také potlačil dialogy a zvuk, odstranil kultovní hudbu Johna Williama a nahradil ji hudbou Trenta Reznora a Attica Rosse k filmům *Sociální síť* a *Muži, kteří nenávidí ženy*. Výsledek je překvapivě

vý a film se velmi liší od rodinného akčního dobrodružného filmu, který si pamatujete.

Proč to Soderbergh udělal? No, protože mohl. Soderbergh totiž podobné filmové experimenty uskutečnil již dříve: Propojil *Psycho* Alfreda Hitchcocka s remakem tohoto filmu od Guse Van Santa z roku 1998, který byl natočen téměř snímek po snímku jako originál, a také zredukoval čtyřhodinový propadák Michaela Cimina *Heaven's Gate* (Nebeská brána) na přijatelnějších 106 minut, což sám označil za „žeznický zákrok“. Soderbergha však k tomuto počínu motivovalo něco většího než pouhá filmařská zvědavost – jeho předělávku *Dobyvatelů* je možné chápat jako výchovný počín. Zesnulého Williama Friedkina (*Francouzská spojka*, *Vymítač ďábla*, *Mzda strachu*) se jednou zeptali, co by chtěl poradit začínajícím režisérům. Friedkin odpověděl, že by se prostě měli znovu a znovu dívat na *Občana Kanea*. Friedkin nežertoval, i když to bylo povrchní tvrzení. Z filmu *Občan Kane* se skutečně můžete o filmařském řemesle dozvědět vše, co potřebujete. Pokud se na něj díváte očima režiséra a snažíte se pochopit, proč se váš předchůdce rozhodl právě tak, jak se rozhodl, můžete si osvojit velmi dobrý instinkt pro to, co ve filmu funguje a co ne. Soderbergh uplatnil tentýž postup. Na svém blogu spolu s filmem zveřejnil několik rad: „Chci, abyste se na ten film dívali a přemýšleli jen o režii, o tom, jak jsou vystavěné a rozvržené záběry, jaká jsou pravidla pro pohyb herců, a zda je možné identifikovat zákonitosti střihu. Zkuste napodobit myšlenkový proces, který vedl režiséra ke zmíněným záběrům, a ptejte se sami sebe: proč byl každý záběr, ať byl jakkoli krátký, natočený právě takto a proč byl umístěný právě na toto místo?“ Pro usnadnění těchto úkolů Soderbergh odstranil zvuk a nahradil hudbu něčím minimalis-

tičtější, elektronickým, a hlavně nesouvisejícím s děním na plátně. Odstraní z filmu barvu a všechny doprovodné kanály a ponechal *Dobyvatele* v co možná nejčistší podobě.

Rozhodl jsem se podívat na Soderberghovu verzi, protože jsem chtěl tento film vidět v jiné podobě – v dětství jsem ho viděl tolikrát, že jsem skoro „opotřeboval“ původní DVD. Nevěděl jsem, jak dlouho u tohoto pokusu vydržím, koneckonců jsem byl přesvědčený, že bez dialogů film nemůže být zábavný. Přesto jsem byl naprosto uchváten. Možná proto, že jsem znal děj jako své boty, jsem se na film díval novými očima – prostě jsem jen sledoval scénu za scénou. A najednou jsem si uvědomil několik detailů. Především to, že *Dobyvatelé* jsou nádherným filmem. Indiana Jones není pověstný pro svou krásu – nejde o snímky Terrence Malicka nebo Wese Andersona –, ale černobílá kamera vypadala úžasně. Každý záběr byl ostrý a vždy bylo jasné, co se děje, ať jste byli v džungli, na univerzitě nebo na poušti. A v černobílém provedení ještě více vynikla hra se stíny, zejména s ikonickou siluetou hlavního hrdiny. Kromě Soderberghovy desaturace je hlavním faktorem ovlivňujícím vynikající kvalitu černobílého filmu kamera Douglase Slocomba. Slocombe byl o generaci starší než Spielberg a ve svém řemesle se zdokonaloval ve 40. a 50. letech minulého století na britských komediích natočených v londýnském Ealing Studios (filmová produkční společnost). Lze tedy říci, že přestože film byl původně natáčen v barvě, tak se Slocombeův styl hodil spíše pro černobílé snímky.

Druhým prvkem, který vynikl, byly herecké výkony. Sice se to může zdát paradoxní tvrzení u filmu bez dialogů, ale absence slov všechno ještě více upřesnily. Harrison Ford mistrně používá mimiku, a to rafinovaně, a někdy zase ne tak nenápadně. Vypadá vyděšeně, podrážděně, jako když ho něco bolí, pozneseně – a to vše často naznačuje jen lehce pozvednutým obočím nebo nepatrnými pohyby úst. Teprve v téhle verzi jsem skutečně docenil Karen Allenovou v roli hlavní hrdinky Marion Ravenwoodové. Její výkon je srovnatelný s výrazností Harrisona Forda, a to zejména v klíčové scéně, kdy ji u večere vyslyšíš padouch Belloq. Ona s ním flirtuje a popíjí, ale zároveň tajně spřádá plány na svůj útěk, a Allanová to vše dokázala zahrát s velkým nadhledem. Hereckým výkonům nahrává i Spielbergova kamera. Scény ze začátku filmu, které jsou náročné na expozici – když agenti armádní rozvědky dávají Jonesovi za úkol najít Archu úmluvy a když si Jones připíjí ve svém domě s přítelem Marcusem Brodym –, natočil Spielberg nesmírně zručně. Nespolehá se totiž na stereotypní postup založený na neustálém střídání jednotlivých záběrů. Naopak, Spielberg se rozhodl natáčet tyto scény v dlouhých záběrech a spolehl se přitom na rozmístění a pohyb herců na scéně. Takovéto zvládnutí scény může výrazným způsobem přispět k její zajímavosti, protože herci svými výkony a pohyby vyvolávají zájem a sdělují klíčové informace. Ve scéně s agenty armádní rozvědky stojí Indy a Brody na jedné straně záběru, zatímco dva agenti sedí na druhé straně, což již předem jednoznačně ukazuje, na co se má divák soustředit. Jak se scéna rozehrává, objevuje se na okraji záběru zavřená kniha, kterou později Indy otevře a ukáže agentům (a divákům) v ní vyobrazenou archu.

V záběru se také vyskytuje tabule, která je nejprve překlopena na druhou, prázdnou stranu, aby ji nakonec Indy použil ke kreslení. Právě takovéto drobnosti udělají ze scény, která by jinak mohla být nudná, něco podvědomě napínavějšího. Soderbergh a jeho úprava nás tedy dokáže přesvědčit o Spielbergově tichém mistrovství, protože bez dialogů nás nutí sledovat, co se na plátně děje, i když to na první pohled možná vypadá, že se tam vlastně nic moc neodehrává.

A konečně, Soderberghův přepis nechává vyniknout akčními scénami. Bez dialogů, a co je možná ještě důležitější, bez hudebních podkresů, které nám obvykle napovídají, jaké emoce máme cítit, to jsou samotné akční scény, které musí na diváka zapůsobit samy o sobě, a to se jim také daří. Je příznačné, o kolik lépe vypadají a jak moc jsou akční scény v *Dobyvatelích* strhující ve srovnání s *Nástrojem osudu*. Neobjevují se tu žádné počítačové efekty, pouze dobře naplánované akční sekvence a krev, pot a slzy zkušeného kaskadérského týmu. Mnohé akční scény mi dokonce připadaly ještě napínavější, než jsem si je pamatoval. Fantastická je honička nákladňáků, která se v černobílém provedení podobá akčnímu filmu s Charliem Chaplinem, kdy to neustále vypadá, že Ford už už musí z auta vypadnout, ale nějak se mu vždycky podaří udržet se. A to navzdory všem překážkám, které se na něj valí. Scéna s německým pilotem a točícím se letadlem mi odhalila jistou elegantnost, které jsem si předtím nevšiml, a gradaci, s jakou Spielberg staví záběry: přibližující se vrtule letadla, unikající letecké palivo a Marion uvízlá v kokpitu – to vše postupně stupňuje napětí. Závěr filmu vyvolává trochu zklamání, protože scéna, v níž nacisté otevrou archu a jejich obličej se začnou rozpusouštit, vyžaduje barvu, aby bylo dosaženo maximálního účinku. Když jsem tuto scénu viděl jako dítě, skutečně mě děsila, což se v tomto filmu nepodařilo docílit. Abych se přesvědčil, že původní záběry byly skutečně skvělé, zadal jsem do YouTube vyhledávače heslo „Indiana Jones, nacisté a roztažené obličej“, pustil si je a sledoval je osmkrát za sebou.

Soderberghův upravený snímek *Dobyvatelů* nám všem připomíná, že jde o skvělý film, a já bych doporučil, aby se na něj podívali všichni, protože jde o víc než o pouhou kuriozitu pro zaryté filmové fanatiky. Je to totiž zatraceně zajímavý a zábavný film. Film *Dobyvatelé ztracené archy* byl a zůstane dokonalejším kouskem popkulturní zábavy, který s péčí a vášní natočili skuteční umělci. Možná tedy potřebujeme více filmů jako *Dobyvatelé ztracené archy* a méně filmů jako *Nástroj osudu*. To by mohlo filmovým studiím ušetřit stovky milionů ztrátové investovaných dolarů. To by mohlo zachránit Hollywood. Prostě točte dobré filmy! Zní to jednoduše, že? Ale co já vím? No, podle Williama Goldmana právě tolik, co ti největší hollywoodští manažeři.

Petr Svoreň jr.

Odposlechnuto

Nauč ženy číst, a porodnost letí raketově dolů. Zajisti, že proti tomu naučit se číst je porod brnkačka, a máš národ starý pět tisíc let.

Sargo o výhodách čínského písma

Měsíc zařval: Ruská vesmírná loď, táhni do prdele! **ASA**

Nestoudně neakční milenka aneb je to pořád sci-fi

Z nějakého důvodu jsem se Heinleinovi doposud vyhýbal. Klasička to je, ale už od scifistického dětství mi už ty samotné názvy přišly něčím podezřelé. A to nemluví o objemech stran každé knihy. A právě to mluvilo za některou z jeho knih na dovolené, kde se naopak opájím délkou literárních děl, na které přes rok není vůbec čas. Celý ten čtenářský zážitek byl prapodivný. Co zůstalo funkční od roku 1966, ve kterém autor román Měsíc je drsná milenka napsal?

Pochopitelně asi nejzajímavější z dnešního hlediska bude vývoj umělé inteligence, neméně zajímavým se jeví náhled na genderové otázky. Zatímco v prvním bodu si Heinlein připisuje nebyvalou předvídatost, v tom druhém se projevuje jako autor sci-fi – tedy o vzorcích lidského sexuálního chování toho moc neví a jako teoretik-prognostik žalostně selhává. Ale upřímně – mohl v 60. letech kdokoli tušit, kam se lidská sexualita a její projevy dostanou v první čtvrtině 21. století? Sotva.

Čemu ovšem autor rozumí bezeschybně, je jeho vlastní národ, který vykresluje naprosto dokonale. V okamžiku, kdy Měsíčňané ohlásí přesné souřadnice dopadu jejich munice na území USA, aby se mohli všichni evakuovat, dojde k četným ztrátám na životech. Američané totiž jedou kvůli atrakci na místa kempovat. Během mého čtení románu prolétla médii zpráva, že Američané čekají v Údolí smrti na pokoření teplotního rekordu. V tu chvíli jsem musel Heinleinovi zatleskat. Lepší už ta paralela snad ani být nemohla.

Adam Selen – největší z Měsíčňanů

Osvobozování Měsíce od nadvlády Země se sice jeví jako hlavní téma románu, ale mnohem větším je z dnešního hlediska objevení se procitnutějšího počítače, který dokáže samostatně uvažovat. Autor byl pochopitelně v popisu omezen technickým vývojovým stupněm doby vzniku svého díla, možnost bezdrátového telefonu ho třeba vůbec nenapadla... ale zato dokázal předpovědět autonomní inteligentní počítač krátce po jeho procitnutí – a naprostou neschopnost lidí kolem uvědomit si, s čím že to mají tu čest. Mike, později Adam Selen, je hlavní postavou románu, i když vypravěčem je jistý Manuel, který je prvním lidským přítelem inteligentního počítače.

Ten si jako jediný uvědomí Mikeův potenciál, a i když se s ním spřátelil zcela z nesobeckých důvodů, v okamžiku krize si uvědomí, že právě v inteligentním počítači mají Měsíčňané zbraň, která jim jako jediná může dopomoci k odtržení od přeplněné a mistry i hladovějící Země, která Měsíc využívá jako obilnici. Zde je podstatně poznamenat, že Heinlein přichází s tezí budoucí vyčerpanosti Luny, pokud se export vody v podobě obilí okamžitě nezastaví. Možná by podobné úvahy mohly zaujmout jižní státy Evropy, které exportují svou vodu, v bu-

doucnosti dozajista nedostatkovou komoditu, v podobě ovoce a zeleniny pěstovaných v obřích sklenicích, směrem na sever. Ale kdo by naslouchal autorovi sci-fi ze 60. let...

Za samostatnost a mnohmužství!

Díky a kvůli Mikeovi se Měsíc pustí do boje za samostatnost a svobodný styl života umožňující mnohmužství a řetězová manželství trvající celá desetiletí. Právě v takovém manželství žije Manu. Jeho rodina vyřešila nedostatek žen jakýmsi polyamorickým svazkem, kdy rodina nahrazuje zesnulé členy novými manželi a manželkami. Děti pak mají mnohem víc otců a matek a podobné uspořádání sluje podle autora také nebyvalou stabilitou jak emoční, tak ekonomickou. I kdybychom autorovi uvěřili v románu všechno, tak právě zde je nezpochybnitelné, že jde v první řadě o sci-fi.

Zajímavý je také jeho náhled na ženy jako takové. Na Měsíci je jich takový nedostatek, že jsou v podstatě nedotknutelné. Žena si vybírá, s kým bude spát, za koho se provdá. V případě, že jí muž jakkoli ublíží, očitne se na samém okraji společnosti, pokud má tedy to štěstí, že vůbec přežije. Přesto nejde v pravém slova smyslu o emancipaci. V Heinleinově pojetí jsou ženy skutečnými sexuálními symboly a nedostatkovou důležitou komoditou zároveň. Autor je nahlíží prizmatem šedesátých let, a i když jim dává daleko více svobody, než mají na Zemi, stále v jeho podání slouží zejména jako tvorové určené k potěšení mužů. Ti k nim sice chovají podstatně větší úctu než na Zemi, ale zároveň Heinlein popisuje, jak je společenským žádoucí, aby muži hodnotili krásu ženy nadšeným pískáním, které ženám lichotí! Je fascinující, jak člověk, který dokáže předpovídat autonomní strojovou inteligenci, dokáže zradit jeho vlastní rasa.

Zbývá už jenom douška k nadpisu – do tří čtvrtin knihy se v ní vlastně vůbec nic neděje. Autor se tak ponořil do líčení systému fungujícímu na Měsíci v roce 2075 a přípravy povstání, že nějak zapomíná na děj. Málokdy čtenáře pohání k dalšímu čtení otázka, jestli už se konečně na následujících padesáti stranách něco stane. V Heinleinově případě tomu tak ale je. Motivace číst tento román se ale od doby jeho vzniku razantně proměnila. Zatímco v době napsání se čtenář mohl opájet vizí budoucnosti, dnes jde spíš o pomyslné odškrtnutí seznamu položek, ve kterých se autor trefil a v nichž se zcela minul. A ve výsledku jsou z dnešního hlediska nejzajímavější právě ty nejnudnější pasáže.

Richard Klíčnik

Argo 2018, překlad Alžběta Lexová, 554 str.

Odposlechnuto

Jaký je rozdíl mezi zlatou a bílou rybkou? Bílá rybka ti splní jen rasistická přání.

Rozhovor o současné i minulé ruské sci-fi a fantastice s Konstantinem Šindelářem

Proč sci-fi, proč právě bratři Strugačtí?

Sci-fi pro mě nebyla láska na první pohled, a dokonce možná ani ne na ten druhý. Za dob útlého mládí jsem si prošel nějakými těmi verneovkami, jenže od nich jsem pak na delší dobu odbočil k mayovkám a k dobrodružné literatuře obecně. Vzpomínám si na první „stoprocentní“ sci-fi romány, které se mi dostaly do rukou, mohlo mi být tak dvanáct: Nonstop od Briana Aldisse a Je těžké být bohem právě od Arkadije a Borise Strugackých – a ani jeden se mi tenkrát nelíbil. Až po dlouhé a trnité literární cestě, která vedla například i přes dílo Raye Bradburyho, jsem se o dva tři roky později k Je těžké být bohem dostal znovu... no a tehdy už mi ta knížka absolutně učarovala. Potom jsem si postupně sehnal všechno, co se od Strugackých sehnat dalo, pokud možno v originále, a dočista jsem jim propadl. Netvrdím, že se mi líbí každá kniha, kterou napsali, ale i to, co se mi líbí méně, se mi pořád líbí více než spousta jiných věcí, abych to řekl co nejzamotaněji. No a o pár dalších let později se mi naskytla možnost překládat Strugacké pro nakladatelství Triton. Zbytek už je historie. Zatím nedokončená.

To, že překládáte z ruštiny, je zřejmé. Záhadou pro mne ale je, kde jste k té ruštině vlastně přišel?

Já se narodil v Moskvě. Máma se znovu vdala a přestěhovala se do ČR v roce 1988, to mi bylo sedm. Takže jsem ještě ve Svazu odchodil první třídu základky, kdežto zbytek mojí školní docházky už proběhl tady. Znalost ruštiny jsem si uchoval nejspíš proto, že jsem odmala hodně četl. Někjaké knihy v ruštině jsem si přivezl s sebou, něco mi vozili děda s babičkou, no a později jsem si je už sháněl sám. Takže ruské knížky, nebo kolikrát třeba prostě překlady do ruštiny, dlouhé roky tvořily (a vlastně stále tvoří) nemalé procento z mojí celkové četby. Netvrdím, že je moje mluvená ruština bůhvíjaká, na tom přizvuku by se našlo co zlepšovat, ovšem u psaných textů se mi prakticky nestává, že bych něčemu nerozuměl. A kdyby snad přeče jenom, jsou to slovníky a je tady internet.

Ono je těch záhad více. Třeba, kdo to vlastně v románu Piknik u cesty přistál a třeba také ten váš zájem o východní, ruskou vědeckofantastickou prózu a také o fantazy. Nepřekládali jste to náhodou vy pana Lukjaněnka?

Jak jsem říkal: Já četl v ruštině hodně, mimo jiné i tu fantastiku, když jsem tomuhle žánru konečně přišel na chuť. Nebudu tvrdit, že je celá východní fantastika úplně jiná než celá západní fantastika – ono to takhle zjednodušeně nefunguje. Ale často tam na východě ve sci-fi vidím takový ten hezký lidský aspekt: Pokročilé technologie – jasně. Mezihvězdné lety – určitě. Neznámé planety – každopádně. Jenže klíčový důraz je kladeň na člověka a na to, jak zůstává ve své podstatě stejný, ať už v minulosti nebo v budoucnosti. A to se mi tuze moc zamlouvá. Nejenom u Strugackých, ale z těch ruských sci-fi klasiků taky u Jefremova, u Bulyčova, u Severa Gansovského a dalších.

Od Sergeje Lukjaněnka jsem přeložil, tuším, tři romány, a zrovna ne ty, které bych doopravdy překládat chtěl. Mně se

moc líbilo, jak psával v 90. letech, Noční hlídka, Bludiště odražů, Rytíři Čtyřiceti ostrovů, a tak. A taky má spoustu chytrých, zajímavých povídek – tahle část jeho tvorby zůstává v češtině prakticky nezmapovaná. Jenže tím, jak píše v posledních, řekněme, patnácti letech, tak tím mě prakticky přestal zajímat. On se hodně opakuje, vykrádá se, nehledá nové cesty, úplně ztratil schopnost mě překvapit, což je zrovna u autora fantastiky obzvlášť velká vada na kráse. A ani to převádění jeho knížek do češtiny už pro mě nebyla žádná velká výzva. Takže jsem jeho překládání přenechal mladším... no a nedlouho poté se Lukjaněnko pro svoje politické názory ocitl u českého nakladatele takříkajíc na indexu.

V Sovětském svazu se samozřejmě v Mosfilmu točilo hodně filmů. Také ty vědeckofantastické. Já pro některé z nich mám slabost stejně jako pro mnoho dalších starších filmů. Co vy?

Tady se, popel na moji hlavu, přiznám, že jsou moje znalosti mírně řečeno omezené. Holt o sobě možná dává vědět můj ročník narození. Mám rád Tarkovského filmy, samozřejmě: Stalkera i Solaris. Taky mám slabost pro Sannikovovu zemi, i když to je možná hlavně tím, že se mi hodně líbila předloha. A parádní atmosféru má podle mě půlhodinový kreslený film Průsmyk (Pereval), natočený podle první části románového diptychu Osada z pera Kira Bulyčova.

Mne ten váš zájem příliš nepřekvapuje. Jako mladý scifista jsem tehdy ještě za Husáka hltal východoevropskou sci-fi po kilech. Lema nebo třeba právě bratry Strugacké. Jak to s nimi bylo, že se tak kongeniálně doplňovali. Takových písčích dvojic, natož sourozeneckých, asi není mnoho. Já kromě těch dvou vlastně o žádné nevím.

No já nevím, jestli je to pro rusky psanou literaturu až jaksi symptomatičké, ale ono je tam takových písčích dvojic vícero, byť tedy ne zrovna sourozeneckých. Tak třeba Marina a Sergej Djačenkovi, manželské duo z Ukrajiny, těm i tady u nás pár věcí (v mém překladu) vyšlo: třeba úžasný, ale obtížně uchopitelný Vita nostra. Anebo ještě Henry Lion Oldie, což je pseudonym další (na východě nesmírně oblíbené) ukrajinské spisovatelské dvojice, Dimitrije Gromova a Olega Ladyženského; ti dva píšou hlavně nejrůznější mýty inspirovanou fantasy, ale nevyhýbají se ani sci-fi. Ale jak to ti lidé dělají, že spolu dokážou psát, to mi tedy hlava nebere. Zřejmě to chce nějakou vyšší úroveň vzájemného porozumění, ze které se časem rodí něco na způsob jediné společné spisovatelské entity. Strugačtí to tak měli: Neustále spolu diskutovali, neustále si vyměňovali nápady, v jednom kuse se přeli... A pak si spolu sedli a na dva tři zátahy napsali třeba zrovna ten Piknik u cesty.

Tak mi prozrad'te, které ty fantastické romány milujete?

Těch je taková spousta, že se skoro bojím dávat dohromady nějaký seznam, abych něco náhodou nevynechal. Ale když zavřu oči a zkusím pár titulů rychle vychrlit, tak to z ruské fantastiky budou od Strugackých Odsouzené město a Je těžké

být bohem a od Bulyčova již zmiňovaná Osada – ty mě provázely od puberty k dospělosti. Četl jsem je mockrát a pokaždé jsem v nich našel něco nového. Z modernější ruské fantastiky mě nedávno hodně dojal román Vjačeslava Rybakova Škubni za provázek. A na co nikdy nezapomenu ze západní fantastiky? Pán prstenů, povídky od Howarda a od Bradburyho, ledasco od Le Guinové, Nádraží Perdido... Je toho spousta. A ještě dodám, že dnešní fantastika je žánr s nepřeberným množstvím podob, úrovní a odstínů. Každý si v ní najde něco svého, no a pokud vůbec někdy existoval důvod dívat se na fantastiku a její čtenáře skrz prsty, tak ten důvod už dávno, hodně dávno pominul.

Překladatelská práce je určitě náročná. Jak dlouho trvá překlad? Zejména ve vašem žánru se musíte potkávat z různými novotvary, slangem.

Já mám tu výhodu i nevýhodu, že mě překládání neživí, že je to jenom takový můj ne moc dobře placený koníček. Obdivuju lidi, kteří do toho šli naplno, ale zároveň jich taky trochu lituju, protože práce překladatele beletrie, byť nesmírně náročná a naplňující, není z finančního hlediska žádná terno. Kdežto já chodím normálně do práce a dostávám plat, no a ty svoje překlady dávám dohromady po večerech, po víkendech. Takže mi jeden trvá klidně pět nebo šest měsíců, nebo i víc – záleží na rozsahu dané knihy a na náročnosti textu. Ono když má člověk rodinu, což shodou okolností mám, tak je to z hlediska časové únosnosti už takhle někde na hraně, možná občas i kousek za ní.

Jo, a ještě k té náročnosti. Z hlediska takové té jazykové vyříbenosti a stylistických bakchanálií není převážná část fantastiky až na té úplně nejvyšší úrovni. Tohle z mé strany není urážení ani škatulkování, ono to totiž nemá nic společného s literárními kvalitami jako takovými, ale my se tady holt prostě nebudíme o Zločinu a trestu, o Bílé velrybě, případně o Infinite Jest. Jenže! Fantastika veškeré případné pohrdání i zkušenému harcovníkovi leckdy omlátí o hlavu, když dojde na překlady „mluvících jmen“, na novotvary, na vymyšlení celé té fantastické terminologie. Když jsem třeba nedávno od Strugackých překládal román Dravé věci naší doby, musel jsem si nad některými věcmi lámat hlavu znovu a znovu a znovu. Takže když si tuhle knihu přečtete, tak zjistíte, co je to křus a třepanda, kdo jsou to rmouti nebo artmani, a možná se dozvíte i něco více o roztazínkách.

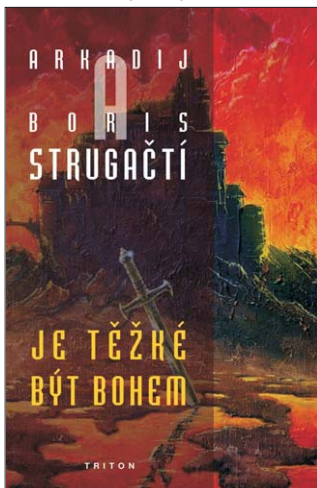
A co ruská klasická literatura? Jak na tom s ní jste vy? Mnoha mým generačním soupeřníkům lezla na nervy vzhledem k tomu, že ruské okupační síly byly nepřehlédnutelně přítomné. Přinejmenším v Bruntále, kde jsem vyrůstal, se přehlédnout vážně nedaly. Překládáte pouze slovanské autory či také ty z jiných jazykových zón?

Ke klasice se člověk dost často dostane příliš brzy... a pak už nikdy. Třeba já se přes romány z 19. století, ale hádám, že asi i přes ty z pozdějšího období, musel na gymplu spíš prokoušávat; nic moc mi neřikaly ani ty ruské, ani jakékoli jiné. Zlom

přišel až o dost později, ruku v ruce s překlady beletrie. Aby člověk ze zdrojového textu do češtiny správně převedl všechny ty aluze, odkazy, narážky, takové to autorské pomrkávání, tak musí mít přehled o literatuře dané země, a to včetně – a možná dokonce především – té klasické. Takže ke klasice mě vlastně dotlačily překlady, a já se nestačil divit, jak jsou ty věci kolikrát dobré. A nemyslím tím jen tu neklasičtější ruskou klasiku: Puškina, Tolstého nebo Šolochova. Mezi těmi v současné ruské literatuře nejhojněji citovaným a odkazovanými autory jsou i ti, kteří v našich končinách zase tolik známí nejsou.

Takhle jsem se dostal k básníkům Brjusovovi nebo Gumiljovovi, k Saltykovovi, k Daniilu Charmsovi...

Co se mých překladů týče, tak jsem začínal s angličtinou, ale teď už roky dělám jen ruštinu, tedy mám-li k tomu příležitost. Jde mi to líp. A už koneckonců nepřekládám výhradně jenom fantastiku. Nově jsem do češtiny převedl také klasická díla (na pomezí dobrodružné beletrie a cestopisu) Vladimira Arseňeva: Ussurijským krajem a Děrsu Uzala. A mimořádný zážitek mi přinesl překlad neskuutečně barvitě historické (a mysticky laděné) románové fresky Srdce tajgy od jednoho z nejuznávanějších ruských autorů současnosti, Alexeje Ivanova.

A důležitá otázka. Na čem právě pracujete?

Zrovna teď se s nakladatelstvím Triton snažíme vydat sérii nových překladů děl tady již několikrát zmiňovaných bratrů Strugackých. Ty původní, předrevoluční totiž nebyly vždy ideální, co se kvality týče, a navíc leckdy vycházely z osekanych, cenzurou pokrivených originálů. Tohle chceme napravit. Po Pikniku u cesty, Pondělí začíná v sobotu, Je těžké být bohem a Dravých věcech naší doby teď máme v úmyslu zkusit něco nového: Vydávat novely, které u nás byly původně publikovány jen jednou, hlavně v různých antologiích ze 70. a 80. let minulého století. A jelikož jsou ty novely příliš krátké, než abychom je vydávali samostatně, chceme je do každého svazku vkládat po dvou, a ještě k nim přiřazovat jednu nebo dvě bonusové povídky, často v češtině dosud nepublikované. Zkrátka a dobře, zrovna teď pracuju na souborném vydání novel Pokus o útěk a Kluk z pekla; překlad už se překlápá do závěrečné fáze a samotná „minisbírka“ by snad mohla spatřit světlo světa začátkem roku 2024.

Jako rusista musíte vnímat vývoj situace v oblasti bývalého Sovětského svazu jako přinejmenším výrazně znepokojující.

Mě vlastně znepokojuje hned několik věcí. Například mě znepokojuje, že se s tímhle „ruským světem“ neustále odcizujeme a že si zaboucháváme dveře k jakémukoli vzájemnému porozumění. Ono totiž porozumění mezi státy a národy bez literární nebo obecně kulturní výměny není možné. A teď tady máme nakladatelství, která vyhlásila stop stav na publikaci překladů z ruštiny (paradoxně to platí dokonce i pro díla ukraj-

Podobnosti jistě jen čistě náhodné

Když jste za bolševika chtěli udělat něco užitečného, bylo často třeba přinést úlitbu vládnoucí ideologii. Mnoho knih bylo proto opatřeno doslovy či předmluvami, které jejich obsah vysvětlovaly a zesoulařovaly s názorem moci. Ivo Železný si tuším dokonce pro knihu *Stvořitelé nových světů* vymyslel originální Leninův citát na téma fantazie.

Nebylo to ovšem nutné pokaždé, některá neutrální témata či věci zjevně potřebné v každém režimu se bez toho docela dobře obešly.

Čas oponou trhnul a pro dnešní třicátníky je reálný socialismus něco jako feudalismus pro nás. Dnes arcif není prakticky nic přímo zakázané, jen je vše zdaněné a regulované, takže pokud náhodou chcete udělat něco užitečného (nebo se nakapsovat), musíte stát či nadnárodního molocha, jehož je součástí, žádat o granty a dotace, jejichž prostřednictvím vám vrátí část z toho, co jste mu odevzdali na daních. Je kolem toho neskutečně papírování a formulářů, které obhospodařuje armáda úředníků, jež mezi vás nakonec rozdělí částku, kterou sama nestihla spotřebovat.

V současnosti se na zmíněných formulářích objevuje kolonka „Gender dimension“. Z dobrovolně nedobrovolné úlitby se stala povinnost. Takhle věc vyplnil* a nešťastný fyzik*čka (nebo osoba žijící se podáváním takovýchto žádostí), nejspíše hned potom, co dohlédl* a na to, aby měl* a osazenstvo laborky řádně genderově diverzifikované.

Genderové aspekty v energetickém výzkumu se týkají např. přístupu k energii a kontroly nad ní, vnímání rizik spojených s různými technologiemi, potřeb energie a malého podílu žen v oblastech souvisejících s energetickými technologiemi, což často vede k vyloučení jejich perspektivy ve výzkumu a vývoji. Přístup k energii je primární potřebou nezávislou na

.....
ských autorů). Nebo tu máme nakladatelství, která raději místo literárních kvalit díla zkoumají politické názory jeho autora... Vlastně mám obavy, že když se dneska řekne „mladý překladatel z ruštiny“ (a teď myslím překladatel beletrie), tak už je to v podstatě oxymóron. Je jen minimum příležitostí k překládání beletrie z ruštiny, potažmo k tomu, aby si člověk zlepšoval své překladatelské dovednosti. A tohle se jinak než zaboucháváním kulturních dveří nazývat nedá. Abych citoval, nebo spíš parafrazoval už ani nevím koho: Nemusíme mít Rusko rádi, ale musíme mu rozumět. No a na tohle porozumění bude už brzy pozdě. Možná navždy. Dobře, navždy je asi příliš silné slovo. Pak tedy nadlouho.

☞ Tak trochu s vámi musím souhlasit. Nehledě na současnou situaci na Východě, skutečně nelze šmahem přemalovat názvy mnohých ulic, jak se tomu děje. Totéž platí i o ruštině. Vzpomeňme kupříkladu na němčinu. Cožpak Goethe měl něco společného s nacistickými běsy 20. století? A Puškin s běsy století našeho?

Mnohokrát děkuji za zajímavé odpovědi a budu se těšit na další překlady z ruštiny, jelikož když mluví múzy, mlčí zbraně.

Otázky Jiří Kačur

pohlaví. Energetické potřeby se však často velmi liší mezi muži a ženami, protože jejich zastoupení v různých sektorech společnosti se liší jak obecně, tak v různých zemích, a muži a ženy mají odlišné vnímání rizik, důsledků přesunu problémů na budoucí generace a potřeby chránit zdroje a planetu. Při probíhajícím přechodu od zdrojů energie fosilního původu k obnovitelným zdrojům může mít nerovné zastoupení za následek, že financování, technologický vývoj a infrastruktura umožní mnohem rychlejší pronikání obnovitelných zdrojů energie do oblastí, kde dominují muži (např. doprava), než do oblastí, kde dominují ženy (např. vytápění budov).

Ačkoli samotný výzkum v rámci tohoto projektu nemá genderový rozměr, neboť se týká především měření fyzikálních parametrů, jako je míra úniku, průtok, chemické složení atd., přispívá tento projekt k dalšímu pronikání (obnovitelného) vodíku do všech oblastí společnosti a umožňuje přizpůsobit infrastrukturu (např. energetické dopravní systémy, měřicí systémy, spotřebiče) přechodu od fosilních paliv k obnovitelnému vodíku. Vstříkování vodíku do rozvodné sítě zemního plynu zvyšuje dostupnost obnovitelné energie pro odvětví a spotřebiče, které využívají převážně ženy, např. v budovách. Díky tomu jsou tato odvětví méně náchylná na zvýšené ceny fosilních paliv a daně z nich a zároveň mohou těžit z opatření přijatých s cílem zvýšit využívání udržitelné, čisté a obnovitelné energie.

V rámci dopadových aktivit bude konsorcium aktivně oslovovat všechny dodavatelské řetězce vodíku, od velkého průmyslového využití až po využití v domácnostech, čímž bude mít na paměti, že přechod na novou energetiku je výzvou pro celou společnost a všichni pohlaví a že pro uskutečnění tohoto přechodu je třeba provést mnoho změn ve všech odvětvích. Při šíření informací a propagačních aktivitách se konsorcium bude snažit komunikovat způsobem, který přitáhne pozornost všech pohlaví a zdůrazní vyhlídky a příležitosti při přechodu k budoucnosti s nulovými emisemi CO₂.

Mám za to, že nakonec grant nedoslali, mezi řádky lze totiž najít, že muži jezdí na lov a ženy udržují teplo jeskyně. **G.**

Odposlechnuto

Když se Rusové přestali chovat jako marxisté a začali se chovat jako Rusové, propast mezi Ruskem a Západem se zvětšila. Konflikt mezi liberálními demokraciemi a marxismem-leninismem se odehrával mezi ideologiemi, které byly navzdory svým zásadním rozdílům západní a zdánlivě měly společné konečné cíle, jimiž byly svoboda, rovnost a materiální blahobyt. Západní demokrat mohl vést intelektuální debatu se sovětským marxistou. S ruským pravoslavným imperialistou by to bylo nemožné.

Samuel Huntington, 1996

Nikdy jsem nerozuměl ruskému humoru. Zatímco české vtipy končí pointou, ruské gulagem. **Cynická svině**

Rusové, kteří se v tomto životě chovali špatně, přijdou po smrti zase do Ruska. **SpecZ**

Lovecraftovy Hory šílenství v podobě mangy

Japonský scenárista a výtvarník Gó Tanabe (*1975 v Tokiu) adaptoval v letech 2016-2017 do podoby mangy (slovo *manga* přijímá svět i pro japonské komiksy jako takové, a tak sem náleží i tenhle, tradičněji kreslený) román *V horách šílenství*, který vznikl ve Spojených státech roku 1931, ale uveřejněn byl prvně až pět let nato (1936). Napsal ho klasik Howard Phillips Lovecraft (1890-1937).

Spisovatel Josef Škvorecký kdesi vzpomíná, že četl tento bizarní horor poprvé, když byl zrovna nemocen, v horečkách, a měl taktéž díky sklonu k blouznění na štěstí jím být mocně zasažen. To samé se později pokusil přenést na své studenty v Torontu, ale nikoli vždy se věc podaří. Skutečně záleží také na prostředí nebo osobnostním nastavení. Zvlášť když dnes víme o Antarktidě poněkud více, než věděl Howard Phillips Lovecraft.

Gó Tanabe zvládl přinejmenším jedno. Adaptoval předlohu značně věrně, dosti realisticky a nepitvorně, věrohodně, s úctou, a přece neskutečně působivě. Postůjme v té souvislosti ne snad nad hroblem veledíla, ale naopak a pouze u momentu, kdy jest titulní pohoří hrdiny objeveno a dva členové antarktické výpravy uvnitř hazardně přistávají v letadle. „Nenapadlo by mě, že se v Antarktidě bude nacházet obří černé pohoří,“ poznamená jeden, když si uvědomí, že se skupiny vrcholků táhnou, kam oko dohlédne. „Kdyby mi to někdo řekl, myslel bych si, že je to cvok.“ A druh odpoví: „Jsou to *skutečně* hory šílenství.“

Co Lovecrafta k psaní tohoto neobvykle na něj dlouhého příběhu přivedlo? Bezesporu nedokončený román Edgara Allana Poea Příběhy *Arthura Gordona Pyma* (1838) a magická *Ulalume* téhož básníka, inspirovaná dobovými zeměpisnými objevy – a nelze než z veršů ve-lestručně citovat (spolu s japonským kreslířem):

**V těch dobách, kdy mé srdce bylo sopečné
Jako řeky strusky, co se valí
Jako láva, co se nekonečně valí
Její sírné proudy po hoře Yaanek
V nejzazším podnebí pólu
Jež se s rykem valí po hoře Yaanek
V říši mrazivého pólu**

U slova *mrazivého* se zastavme. Antarktida je děsivá již jen hlubinami ruti

pod nulou, ale Lovecraft smrtící teploty očividně – a snad v zájmu příběhu – trochu podceňuje. Dělá to i navzdory tomu, že se sám chladu až přemrštěně bál, nebo právě proto. Dobrodružství, které vysnil ve městě Providence, se každopádně netočí jen okolo šanci zmrznout či nezmrznout, ale víc (a opravdu) kol možnosti zešleť z objevů v dotyčných horách. Spolu s příběhem autor navíc vytváří pozoruhodný mýtus. Činí tak bravurně a s pocitem, že právě na tom nejméně hostinném kontinentě je třeba zakletá i uchována „tajná historie“ naší planety.

Od svého prvního vydání – v dnes už kultovním časopise pulpové éry – ovlivnil Lovecraftův příběh rozvoj hororu, ale také science fiction. A právě tento román taky inspiroval dnes už

klasickou Campbellovu povídku *Kdo je tam?*, známou z filmových adaptací jako *Věc* a v původní, ještě nezkrácené verzi jako *Ledové peklo* (česky 2021).

Kostra původního Lovecraftova příběhu je vlastně celkem prostá (na první pohled), a přece v zákulisí promyšlená a silně propracovaná. Koncem roku 1930 se vyloďí na nejpříhodnější části pobřeží (a tedy tam, kde před nimi začínali pochody také Scott či Shackleton) pětadesát spolehlivých aljašských psů plus dvacet prozatím živých a nerozpitvaných mužů.

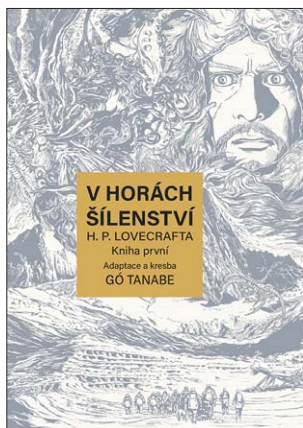
Výprava vyslaná fiktivní univerzitou zkoumá zemské vrstvy a objeví zkameněliny, a to včetně trilobitů hlubin. V jednom kameni najde i stopy po záhadném organismu, který přece nikdy neměl existovat – v tak strašně dávných dobách. Kde se vzal na Zemi? Muži vystupují na Mount Erebus a pomocí telegrafu jsou občas ve spojení s novinami Arkham Advertiser. Později najdou jeskyni, kterou pojmenují Brána do minulosti, a objevují stvoření, které zanechalo onu rýhu v hlubinné břídlíci. Ale to je výprava již rozdělena, přičemž Lakeův tým má 34 psů a tučt mužů. Ne, s těmi to nemá dopadnout dobře, a tušíme něco podobného už při jejich setkání s „věcmi“, které až příliš připomínají to, o čem se lze dočíst v knize *Nekronomicon*.

Což našli onu děsivou plošinu Leng – z pradávných textů?

Je příliš pozdě si přát, aby texty z knihovny nikdy neutkvěly v badatelově mysli. Už tam jsou zavrtány jako červí a je zrovna tak pozdě na slabošská přání. „Neměl jsem v naší knihovně o tomhle číst. Neměl jsem na ty zmínky vůbec narazit. Teď bych byl klidnější.“

Opakující se *fata morgana* ukáže znenadání i nepochopitelné, „kyklopské“ město, které přece nemůže mít předobraz nikde na zeměkouli. Anebo snad má. Anebo město čeká za Horami šílenství? Co znamenají geometricky přesné otvory v úbočí hor a jaké je tajemství života na Zemi? A proč se plazí to, co mělo být dávno mrtvé? Čeho jsou zuřivě reakce psů nejlepším důkazem? Badatel Lake, kterého od začátku vnímáme jako fanatika, ba snad šílence (a je tak i kreslířem záměrně zachycen), objeví v největší jeskyni podivnou hvězdičku ze zeleného masktu. Její tvar brzy bude mít i pohřební mohyla, pod jejímiž cípy najdou lidé děsivé bytosti.

At the Mountains of Madness je mistrovské Lovecraftovo dílo a vrchol generovaných jím „kosmických hrůz“. Není to fantasy, je to sci-fi, avšak nebyvalé děsivé. Pulpovým časopisem *Weird Tales* byla sice pošetile omítnuta, ale ještě před Lovecraftovou předčasnou smrtí se zveřejnění dočkala v časopise *Astounding Stories*. Nakladatelství *Crew* vydává komiks ve dvou svazcích, které se čtou po japonsku. Znamená to zprava doleva a od poslední stránky k první. Tak jsou i listy číslovány a strana s tím nejvyšším je tam, kde mají naše knihy začátek. Ujišťuji vás, že to nevadí. Postupovat „pozpátku“ při prohlížení je věcí jen několika vteřin či minut zvyku. **Ivo Fencel Gó Tanabe: V horách šílenství H. P. Lovecrafta. Kniha první. přeložil Vít Ulman. CREW, Praha 2023. 592 stran**

Může za všechno kapitalismus?

Vývoj naší civilizace vyvolává obavy: takhle to přece nemůže pokračovat dál! Mezi ekologicky smýšlejícími lidmi se objevuje názor, že za veškerý neblahý vývoj může kapitalismus. Opravdu?

„Naši civilizaci reálně hrozí kolaps kvůli vyčerpání zdrojů planety (například degradace zemědělské půdy, vodních zdrojů) i kvůli klimatické krizi. Jak je možné, že jsme to nechali dojít tak daleko a že stále děláme velmi málo pro to, abychom tento vývoj zvrátili?“

Podle řady ekologických myslitelů to způsobil kapitalismus se svými svody konzumu a individualismu. Zmanipuloval nás, aby se z nás stali závislí na konzumu, a to tím, že z nás nadělal citové deprivanty neschopné hlubších vazeb s ostatními členy komunity.

Například britská autorka Manda Scott v posledním čísle *Permaculture Magazine* říká (volně překládám): „My lidé z jednadvacátého století jsme obdařeni paleolitickými emocemi, středověkými institucemi a velmi mocnými technologiemi, což je výbušná kombinace. Po stovky tisíc let jsme žili obklopení lidmi, se kterými jsme měli úzké vazby. Byli jsme součástí komplexní, dynamické sítě vztahů. Byli jsme hrdí na to, když se nám dařilo skupině přispívat podle našich nejlepších možností, to bylo pro nás zdrojem respektu, vzájemné péče a lásky i moudrosti.“

Predátorský kapitalismus se všemožně vynasnažil toto naše vzájemné propojení zničit a přetřhat naše vzájemné vazby i vztahy k přírodě, celou komplexní pavučinu života, a vypěstoval v nás silici závislosti, které mají naše rány překrýt jako obvazy a zamaskovat utrpěné ztráty. Toto poškozování trvá už řadu generací a v současnosti tento trend izolacionismu a individualuce vrcholí.“

Když to čtu, vybavuje se mi pojem „citový deprivant“, jak ho používá František Koukolík. Ti jsou ovšem definováni jako jedinci zcela soustředění na získávání moci, majetku a na manipulaci jinými lidmi, protože jim nic neříkají hodnoty jako odpovědnost, altruismus, tvořivost, respekt k jiným lidem. Tím pádem šplhají na nejvyšší příčky mocenských žebříčků. „Člověk konzumní“ by tedy byl citový deprivant nějakého nižšího stupně, jedinec, kterému bolestně chybí začlenění do přirozené komunity či kmene, a tak vyhledává „šidítka“ a „dudlíky“ v podobě nákupů, zábavy a příjemných zážitků.

Co je to vlastně ten kapitalismus?

Následující definici kapitalismu jsem našla na webu *Czechwealth*: „Kapitalismus je **ekonomický systém**, pro který je typické **soukromé vlastnictví** výrobních prostředků. Výroba zboží a poskytování služeb jsou založeny na nabídce a poptávce trhu, čímž se liší od centrálně plánované ekonomiky. V čisté podobě kapitalismu by **vláda v podstatě jen udržovala pořádek** hájením vlastnického práva a zdraví a života lidí. Zdravotnictví, vzdělání a například kultura by pak byly služby jako všechny ostatní, tedy bez dotací. Většina současných vyspělých ekonomických systémů je kombinovaných, byznys je regulován vládami. **0 míře**

regulací se vedou živé spory. Liberální kapitalisté zjednodušeně tvrdí, že problémy vznikají zásahem vlády do trhu, sociálně zaměřený kapitalisté pak, že problémy vznikají selháním trhu a je třeba ho regulovat.“

Aha, takže je možný sociálně zaměřený kapitalismus? Tohle je přesně to, co mi na tom úvodním útku na kapitalismus jako na kořen všeho zla nesedělo.

Nějak totiž nevěřím v onu zmiňovanou idylicko-utopickou alternativu ke kapitalismu, a to v kmenovou společnost, kde se vše harmonicky reguluje sítí vzájemných vazeb. Tedy nevěřím, že když spontánně tihneme spíše k individualistické a konzumní společnosti, je to způsobeno tím, že jsme hluboce narušení a zmanipulovaní kapitalismem. Podle mě je to naopak, kapitalismus je pro nás velmi často atraktivnější, příjemnější, umožňuje nám lepší seberealizaci.

Podle uvedené definice je alternativou ke kapitalismu centrální plánování ekonomiky. To mi připadá jako velmi zhoubná možnost, zažila jsem ji na vlastní kůži v dusivém období reálného socialismu a viděla jsem, jak takové plánování ničí lidskou iniciativitu, tvořivost, chuť do života. Samozřejmě že problém tkví v tom, KDO jsou ti plánovači – neumím si představit, jak by se zrušení soukromého vlastnictví a centrální plánování dalo sladit a sloučit s demokratickým systémem. Tohle prostě směřuje k lidské nesvobodě, což je zcela jistě špatně.

Nostalgie po kmenových časech

Ekologicky zaměřený myslitelé ale většinou žádné centrální plánování nenavrhují, spíše vytvářejí vize menších komunit, kde se nevytrácejí osobní vazby a rozhodování se může dít třeba pomocí nehierarchických poradních kruhů. Celkem snadno realizovatelným příkladem může být družstevní vlastnictví, kde jsou pracovníci určité firmy zároveň jejími majiteli. Radikálnějším modelem pak jsou komunity, jejichž členové vlastní všechno kromě pár osobních věcí společně, získané prostředky se dávají po husitsku do „společné kádě“ a ambicí každého člena skupiny je co nejlépe přispívat celku. To se určitě realizovat dá a funguje to tak například v některých ekovesnicích, ale podle mě tenhle model není pro každého a nevěřím, že by se většina lidstva k takovému uspořádání věci dokázala vrátit, aniž by nejdřív došlo k totálnímu civilizačnímu kolapsu, který by přežil jen zlomek populace.

Proč si nemyslím, že by to šlo? Jednak jsou lidé aspoň v naší kultuře už několik tisíc let nastavení na soukromničení a asi není možné toto nastavení hromadně „přeprogramovat“, a jednak a hlavně si dnes kmenová společenství silně idealizujeme.

Není pravda, že by pravěké a starověké kultury, případně kmenové kultury, které přežívají dodnes, měly vždy harmonický vztah k přírodě a že by šetřily její zdroje. Jak vidíme třeba z Harariho knihy *Sapiens*, lidské kmene všude, kam přišly, vyhubily největší zvířata, některé oblasti odlesnily a změnily jejich klima, přírodu si přizpůsobovaly k svému obrazu bez nějakých ohledů na to, že omezí její diverzitu. Dál si myslím, že tyto kultury vždy byly a jsou hierarchické a opresivní vůči každé-

mu, kdo by se nějak odlišoval a vybočoval by z jejich norem. Například poradních kruhů se mohli účastnit jen bojovníci, kteří už prokázali určité zásluhy – třeba zabili nepřítel. Svádění krvavých bojů se sousedními kmeny je naprosto standardní záležitostí.

Také ty úzké vzájemné vazby nejsou žádná idylka, jak koneckonců vidíme i u nás: přečtete si jakoukoli realistickou literaturu z českých vesnic a maloměst 19. století a hned uvidíte, jak opresivní takové prostředí bývá.

Zhoubná moc kapitálu a pokulhávací regulace

Na druhou stranu chápu, že soustředování moci v rukou hrstky nejbohatších jedinců a to, jak ji zneužívají, vyvolává v lidech zoufalství. Připadá mi, jako by si kapitál získával moc nad těmi, kdo ho vlastní, žil si autonomně a snažil sám sebe akumulovat, zvětšovat se bez ohledu na následky a souvislosti, jako živý organismus nebo ještě spíš jako nádorové bujení. Říkává se, že moc korumpuje – a vlastnictví kapitálu evidentně korumpuje taky.

Jenže co se stane, když se soukromý majetek a podnikání zakáží? Bude se muset zakázat i svobodný projev a všechny politické směry, které by chtěly vývoj zvrátit zpátky. Představte, že lidé lze seshora přinutit, aby se chovali „rozumně a správně“, je podle mě naprostý protimluv a musí to být vždy zákonitě odsouzeno ke zkáze. Protože ti, kdo si přisvojí patent na „rozumnost a správnost“, se touto svou mocí zákonitě dají zkorumpovat a ztratí se zpětná vazba, která by je korigovala.

Takže nám podle mě nezbyvá nic jiného než ty regulace, jakkoli vím, co všechno je na nich špatně, jak je lidé mají tendence obcházet, zneužívat, nadávat na ně, vnímat je jako projev nesvobody... a jsem pro sociálně – a rozhodně i ekologicky – zaměřený kapitalismus.

Odpůrci regulací si zřejmě neuvědomují, že to není vůbec nic nového pod sluncem a že lidstvo vždy uplatňovalo spoustu „sebeuměrnování“. Nezabíjeme se na potkání, dívky se nevdávají ve dvanácti letech a nemají třináct dětí (což je naše průměrná mateřská kapacita), jsme smíření s placením daní, běžně nepustošíme zeleň v parcích... takže by neměl být problém přidat pár dalších sebeuměrnujících zvyklostí, pokud budeme přesvědčeni o jejich užitečnosti, že?

Proto moc nechápu lidi, kteří jsou ze zásady proti provádění změn směrem k „zelenější“ ekonomice či společnosti s tím, že jde o novou totalitu a ohrožení svobody.

Nojo, ale v čem jsou tedy kořeny civilizační krize?

Pokud nás do naší současné situace nedovedl kapitalismus, tak co to tedy je?

Kořeny krize podle mě spočívají hlavně v lidském psychickém ustrojení a nastavení. Hlavně:

– S tím, jak se lidstvo silně rozmnožilo až přemnožilo, se sdružuje do příliš velkých populací, v rámci kterých probíhá rozhodování ve „vyšších patrech“ politiky a lobbování korporátů, a jedinec si pak připadá bezmocný. Antropologická pozorování ukazují, že my lidé jsme schopni udržovat vazby se zhruba 150-200 jedinci, které pokládáme za své známé, a v tak

velké skupině si ještě udržujeme přehled a dokážeme se odpovědně rozhodovat. Tradiční vesnice mívaly nápadně často tuto velikost. Vrátit se k takovému modelu je možné jen zčásti.

– Biologické (nebo spíše prehistorické) nastavení člověka je na „urvi, co můžeš“, i když to nemusí znamenat sobectví jedinců, ale spíše zájem celé skupiny – to je z evolučního hlediska výhodnější. Jsme nastaveni na krátkodobou perspektivu (na to, co je teď a co bude dejme tomu za rok, nikoli na to, co bude za dvacet let) a na své nejbližší okolí (na odlišná, případně geograficky vzdálená etnika hledíme s nedůvěrou, ne-li s nepřátelstvím).

– Naše mysl se zaměřuje hlavně na sledování a zlepšování vlastního postavení v tlupě – nejsme ochotní a schopní přemýšlet opravdu kriticky a v souvislostech, snad to ani nejde, protože své okolí vnímáme přes filtry dané naší genetikou a výchovou. A už vůbec nejsme ochotní měnit své chování.

– Když se podíváme na různé duchovní směry a náboženství, vidíme univerzální snahu vést lidi k moudrosti a umírněnosti nebo uměřenosti, k harmonii – a zároveň vidíme, že tyto tisícileté snahy k velkým zlepšením nevedou. Sice víme, že kdybychom se zbavili svého niterného posedlého nutkání mít stále víc, soutěžit s ostatními a podávat co nejvyšší výkony, mohli bychom v podstatě být šťastní hned, ale... ale ono je to v nás jako v koze.

Eva Hauserová / 14. 08. 2023

<https://hauserova.blog.idnes.cz/blog.aspx?c=805254>

Odposlechnuto

Myslím, že řada konspiračních teorií vyrůstá z přesvědčení, že za vším, co můžeme veřejně vidět, existuje nějaký promyšlený důvod. Že vlády a vojenské organizace jsou vedeny prohranými a schopnými loutkovodci a strategickými génií. A všechno, co na povrchu vypadá jako hloupost, nekompetence nebo náhoda, je ve skutečnosti dalším tahem mnohadimenzionální šachové partie.

Každý, kdo měl nějaký vhled do fungování vlády, bude chápat, jak chybný je tento úhel pohledu. Většinu času je hloupost skutečně prostou hloupostí.

Perun

Fiala k brněnské ZO ODS: „Říkal jsem: *sestavit program, ne se stavit pro gram...*“

NYX

Já být iluminát, tak už se na to fakt vykašlu. Konspiruješ, maskuješ nitky, za které taháš, schováváš biolaboratoře do deset tisíc kilometrů dlouhých tunelů plných znásilňovaných dětí... a pak tě stejně vždycky odhalí blbka z Bohumína se šesti třídami základky.

KENJIRO

Vydáš-li se na cestu pomsty, vykopej dva hroby. Nikdy nevíš, jestli u toho nebude nějaký svědek.

KENJIRO

Vždy, když pod fotografií hlavní programátorky programu Apollo Margaret Hamiltonové čtu *Bez ní by to přistání na Měsíci nebylo možné*, pomyslím si, že její programy by jistě zvládla napsat spousta jejích kolegů, ale asi by za to chtěli (a dostali) víc peněz.

G.

Ludmila Freiová: Odkud přišel Silvestr Stin?

Někdy okolo roku 1988 jsem se s Ondřejem Neffem bavil o tom, jaké by teď mělo být hlavní téma skutečné literatury. A já přesto, že jsem o psaní a spisovatelské živnosti prakticky nic nevěděl, a dnes je mi jasné, že právě proto, suverénně řekl: „Přece krize normalizované společnosti.“

Netušil jsem tehdy, že takový román je už nejméně dva roky napsán, jeho autorkou je Ludmila Freiová, která jej nazvala *Odkud přišel Silvestr Stin*. O existenci tohoto jejího díla jsem samozřejmě věděl, ale jen to, že jej bdělý bolševik nechal roku 1986 v tehdy obvyklém nákladu padesáti tisíc sešrotovat, ale v hektické atmosféře těch let jsem nikdy nenašel čas se k rukopisu nějak dostat, možná jsem čekal, že někde seženu jeden z několika desítek vzácných výtisků, které unikly stoupě.

Čas pak oponou trhnul, bolševik ani jeho kritici najednou nebyli příliš zajímaví, třicet let uběhlo jako voda a já nedávno objevil rukopis té knihy, který u mě nejspíše uložil nebo schoval Ivo Železný.

Normalizované Československo představovalo deviaci i uvnitř deviantního komunistického systému. Ne zrůdnost toho druhu jakou je KLDR, ale spíše předběhlo dobu a anticipovalo systém běžný v dnešním Rusku. Běžný občan měl zajištěné své minimum a když do toho vládnoucí klíce nemluvil, ta jej nechávala na pokoji a ani ho nenutila k veřejným projevům loajality, natož aby jí věřil nebo sdílel její vyprázdněnou ideologii. Zatímco Rusko toho dnes dosahuje plundrováním svých přírodních zdrojů, Českoslovenští komunisté nejprve projíždali dědictví první republiky a pak se žilo na účet budoucích generací.

Ani Ludmila Freiová v době, kdy svůj román psala, netušila, co za pár (cca pět) let přijde, a umístila jeho děj na přelom roku dva tisíce. Tehdy se v rychlíku na cestě z Budějovic do Prahy objevil chlapík bez dokladů, který si pamatoval jen své jméno, že jede shánět práci a že jej na cestě okradli o zavazadla (a nejspíše i o ty doklady). Podezřelý byl i tím, že se v hutném pražském vzduchu dusil¹, a když se jej bodří spolucestující pokoušeli probrat lokem tuzemáku, způsobili mu těžkou otravu alkoholem.

Celkem předvídatelně se pak Stin stává objektem zájmu Státní bezpečnosti, konkrétně kapitána Varka², na druhé straně čtenáře napadne, co by si Stin bez jeho zájmu a „péče“ počal. StB mu najde zaměstnání odpovídající jeho kvalifikaci (kde má proškoleného informátora) a zajistí mu terapii u doktora Přeskeře (který rychle podlehne a ve státním zájmu spolupracuje).

Román má několik dějových vrstev, lze ho chápat jako kritiku normalizačního pokrytectví i jako kritickou úvahu nad budoucím komunismem a jeho možnými cíli a prostředky³. Další nevyžádanou vrstvou je pokus pochopit, co přivedlo cenzora k takovému zásahu, vždyť všude okolo už zuřila perestrojka.

Jak se Stinovi vrací paměť, mění se i osobnostně, a tím utvrzuje Varka v jeho stihomamu, přesvědčení, že má co dělat se superagentem, který s ním a celou československou bezpečností hraje nějakou složitou, mnohaúrovňovou hru. Ze začátku je to obyčejný řidič (a později zedník) jakoby z jiné doby, ale nikoli komunistického a kolektivistického bratrství, naopak, je vyhraněně individualistický, jako hrdinové těch občas tehdy vycházejících západních knih. Když se mu psychiatr naznačuje, že by jeho zkoumání pomohlo vědět, přijde mu možnost svobodně sám rozhodovat o svém životě důležitější...⁴

Pak Stin dojde k poznání, že je zde (v socialistickém ČSSR) za trest.⁵ Nemůže se ale dopátrat, čeho se dopustil, zač byl nebo vlastně bude potrestán.

Posléze se rozpomene, že se vysoce organizovaná společnost budoucnosti brání před jedinci, kteří by do budoucího ráje vnesli disharmonii. Pokud se nepodaří zabránit narození takového jedince, je jako kojeneček poslán do středověku, kde jej najdou na prahu nějakého církevního zařízení, o kterém vědí ze záznamů, že se starali o nalezence. A pokud se porucha chování projeví až později a převýchova se nedaří, je s vymazanou pamětí poslán třeba do posledních dnů války, kdy se podobně postižených protloukalo po kraji spousta a jeden další se mezi nimi snadno ztratil.

Autorka tak najednou kritizuje současnou společnost (osmdesátých let) srovnáním s tou budoucí. Stin nedokáže pochopit falešné přesčasy a vykazování činnosti⁶, protože pro něho je užitečná práce sama odměnou. Současně ale kritice neujde ani výchovná totalita budoucnosti, když ji čtenář bezděky porovná s StBáckou současností...

Většina knihy se věnuje Stinovým myšlenkám, rozpomínání a duševním pochodům. Z hlediska dnešních nároků mi přijde, že text volá po nějaké zkratce, že se čtenáři nemusí vše říkat vícekrát. Takhle třeba rekonstruuje ducha doby a mentální nastavení epochy, ze které přišel:

Jestliže naši předkové dokázali zvládnout úkol s heslem PRYČ S ANTAGONISMY, proč bychom my nezvládli úkol s heslem PRYČ S DISONANCEMI? Úkolem člověka je přece stavět před sebe úkoly. Neustrnout! LAŤKU VÝŠ! Ve znalostech, v dovednostech, v umění, v morálce, a hlavně ve výchově k to-

- Hrdinova nekompatibilita se socialistickým ovzduším pak autorka nutila k pro děj zbytečným komplikacím, ale pokud si pamatují, podporovala tehdy ochránce přírody, a nejspíše jim takhle chtěla trochu pomoci a upozornit na problém.
- Ten má podobně jako Stin tak trochu neobvyklé jméno, rovněž tak psychiatr Přeskeř, který se Silvestrovi věnuje, a rovněž tak v dalším ději důležitý předák Kolinec. Možná tím autorka naznačovala, že se to odehrává v nějakém alternativním světě.
- Popsaná každodennost navíc naznačovala, že ani do takové budoucnosti se tento normalizační svět nikdy nevyvine.
- Takhle se běžně chovali hrdinové západních knih a filmů (a naši lidé po roce devadesát), uvědomělý hrdina socialistického autora by vždy dal před svým egem přednost prospěchu celku.
- Už toto by mohlo jednoduššího soudruha popudit.
- Stin si i přes ztrátu paměti uchoval hodně z morálky a etiky budoucí společnosti, přestože ta jej odvrhla a on sám ji toužil změnit, ale v reálném socialismu si tím spíše škodí...

Kdo pomůže Ostravě? - Aleš Koval 70

Ostraváka Aleše Kovala znám paradoxně až z Pardubic, nebyl jsem při začátcích klubu KLF, kdy tam řádila K-klíka (Kusák, Koval, Klimek, Komárek, Kostiha, Kluževič a další). Přirozený vůdce Kusák záhy zběhl k jinému žánru, a tak přenechal pole despotovi Aleši Kovalovi, který nás vede více než čtyřicet let. A přesto, že si na něj každý člen KLF občas otevře hubu, skončí to vždy stejně – nakonec nezbyde než ji s bolestí zase zavřít, poděkovat, opustit ordinaci a nejen klubový život jde dál. No však to vítězoslavně popsal v článkách <https://rb.gy/q8izt> a taky <https://rb.gy/q8izt>.

Těch více než čtyřicet let s Kovalem se na nás docela podepsalo, na schůzkách klubu je málokdy slyšet něco jiného než jeho monolog, ale neznáme nikoho, kdo by nám tak rozuměl. Na křesle u něj, s tampóny v ústech můžete mumlat, jak chcete, a on odpovídá. Svým pappenheimským rozumí. A my ho vlastně máme rádi, i když víme, že kvůli němu nám sem furt jezdí Poláci, jak ti velcí, tak i ten malý. Zkusili jsme doložit naše tvrzení důkazy a jako prvním sciivistovi jsme sestavili fotoknihu z celého období jeho krutovlády, a že to bylo akcí: Bílcony, Parcony, Eurokonference a Eurocon Trigon. Padesát stran a Koval je na každé fotce, jaký další důkaz ještě chcete!

Navíc naopak zvenku jeho tlak na nás vidět není, a tak jeho působení vypadá idylicky a dokonce ho za to i oceňují. Museli jsme se skřípajícími zuby sledovat, jak mu dávají jedno fandumové ocenění za druhým, cenu Mlok i cenu Ludvík. A těch zvěstů v televizi a rozhlasu. Nic nezmůžeme, i tam má své lidi.

A co je horší – on ani v těch sedmdesáti letech nepolevuje. Jak jsme se těšili, když prohlášoval: „Rok 2023 a dost.“ Bohužel, i tuto hranici už překročil a nám nezbylo než potajmu uronit slzu. Naděje je pryč, jak tedy ještě dlouho? Mičíme, ale uvnitř to křičí pomoc, pomoc...

Ale víme, že my se jí už nedočkáme; můžeme jen doufat, že jednou, někdy v budoucnosti, mladá generace zesílí natolik, že se zmocní volantu a řadič páky ostravského fandumu.

mu všemu. Abychom všichni byli ukáznění, odpovědní, mravní a ještě ukázněnější, odpovědnější a mravnější. LAŤKU VÝŠ, ještě výš, stále budeme posouvat laťku, dokonalost dneška je nedokonalost zítřka, výchova musí být v předstihu, své děti vychováváme pro zítřek, pro pozítřek, všechno, co děláme, má výchovný aspekt, BUĎ VZOREM, buď ještě lepším vzorem, předstihujeme se v této nejprospěšnější činnosti, stačilo-li předkům dosáhnout toho, že se navzájem nevráždili, pro jejich potomky je to málo, LAŤKU VÝŠ! Budeme si navzájem zkrášlovat svět, budeme, chceme, musíme, výš, dál, lépe, dokonaleji, rychleji, podporovat vývoj, nebrzdít, NEBRZDIT!

A takto vzpomíná na své chování:

Rodiče si nevědí rady a chlapec je poslán do výchovného střediska a přidělen vychovateli Kolincovi. Jako chovanec má možnost trénovat nejruznější sportovní disciplíny. Je obratný a získává jednu cenu za druhou. Ceny podporují i tak přebujelé sebevědomí, myslí, že pro něho neplatí žádné omezení, odolává kázní a donekonečna oddaluje účast na užitečné činnosti. Odmítne vykonávat přidělené povolání, ač by mu zabra-

Věčně mladý Aleš Koval

Bude-li pak lépe, to ovšem netušíme... Charitu směřujte na www.klf-ostava.cz
Za KLF Martin Jiroušek

Článek výše (v excelentní úpravě Kirbyho Krajčí) byl narozeninovým dárkem, který ostravsko-bílovečtí fanové, vedle spousty tekutých i knižních darů, včetně v článku zmiňované fotoknihy, věnovali Alešovi k jeho jubileu. Předem počítali s tím, že si ho nedá za rámeček, a tak mu jej věnovali už zarámovaný.

Oslava se konala v sobota 19. srpna u Lenky Pilchové v Petřvaldu, a ani běsnící vedra neodradila jednadřicet klubistů od odpoledne s přáteli u grilu :-)

PP+ZR

lo jen několik hodin týdně. Chce být naprosto svobodný, ale pojmu svoboda připisuje pochybný význam absolutní volnosti. Nechce se podřídit žádné autoritě, žádnému pravidlu.

Gaarq o knize napsal: ... je to pro mě šok. První dvě třetiny neuvěřitelně dobré. P. K Dick hadr. A je to logičtější než kterýkoliv Dick, temná a chmurná atmosféra mlhavé osobní identity, špiclování tajnou policií a znechucení naším světem. A ani ten svět, ze kterého si hrdina myslí, že pochází, není po prvním jeho líčení jakožto ideálního světa, žádná idylka.

K tomu mám jedinou výhradu, že Dick by možná méně dbal na konzistenci a logiku dění, ale hrdinovo rozpominání a sebeuvědomění by asi zvládl napsat v nějaké čtenářsky přívětivější zkratce.

Až si trochu odpočinu, pokusím se přečíst přepracovanou verzi knihy, která vyšla pod názvem Rok narození nula. Možná pak dojdou nějakého dalšího pochopení. **Zdeněk Rampas**

Ludmila Freiová: *Odkud přišel Silvestr Stin?, Svoboda, Praha 1986*

Časem s vědou - září

● velkých činech vědy, techniky a medicíny

Senzační objev inzulínu, kterým Frederick Banting počátkem 20. let 20. století ohromil svět, přivedl ke studiu hormonů řadu výborných badatelů, mezi nimi fyziologa Franka Alexandra Hartmana, který v té době působil jako profesor na univerzitě v americkém Buffalu. Ten se pustil do výzkumu nadledvin, které díky adrenalinu (objevenému koncem 19. století) byly v té době po slinivce druhou nejpopulárnější žlázou s vnitřní sekrecí.

Nadledvina přiléhá shora na ledvinu a skládá se z vnitřku (*dřeně*) a z povrchové vrstvy (*kůry*). Adrenalin vzniká v dřeni, ale Hartman zkoušel získat nějaký aktivní činitel z kůry. Zajistil si na místních jatkách stálý přísun půl metráku nadledvin týdně (mimochodem, jedna lidská nadledvina váží asi čtyři gramy, hovězí úměrně víc). Stáhl z nich horní vrstvu, rozemlel ji ve strojku na maso, zpracoval různými rozpouštědly, odstranil výpráním adrenalin i noradrenalin, které se tam připelety ze zbytků dřene. V říjnu 1927 se mu konečně podařilo připravit koncentrovaný vodný výtažek z hormonů kůry nadledvin. Ten vstříkl pod kůži jednadvaceti kočkám, kterým vyoperoval obě nadledviny. Micinky se po dobu osmadvaceti dní, kdy dostávaly injekce, těšily dobrému zdraví včetně schopnosti rozmnožování.

Oficiálně to Hartman (se čtyřmi spolupracovníky včetně jeho medicínu studujícího syna) oznámil v článku *The hormone of the adrenal cortex* vyšedším roku 1928 v zářijovém čísle prestižního časopisu *American Journal of Physiology*. Svůj preparát nazval *kortin* (podle latinského *cortex*, česky „kůra“).

Nedostatek hormonů kůry nadledvin mimo jiné způsobuje takzvanou Addisonovu chorobu (podle zbarvení pokožky nemocného se jí říkalo také *bronzová nemoc*). Tu objevil před polovinou 19. století Brit Thomas Addison (třicet let předtím na ni předčasně zemřela významná anglická spisovatelka Jane Austenová).

Po souhlasu příslušných úřadů pak Hartman v červenci 1930 vstříkl kortin čtyřadvacetiletému muži, který na klinice v Buffalu skomíral na Addisonovu chorobu. A stal se jeden z těch zázraků, kterými se medicína dodnes ráda a po právu pyšní: Stav člověka se smrtí na jazyku se okamžitě zlepšil! Naopak, jakmile dostal injekcí míň, jeho stav se zhoršil. Nějakou dobu pacienta udrželi naživu, ale byl už chorobou natolik zdemolovaný, že zanedlouho zemřel.

Hartman potom zkoušel svůj kortin co možná vyčistit a zkoncentrovat, tušil, že to stále je nepřilíš čistá směs několika složek. V tom ale uspěl teprve chemik Edward Calvin Kendall z Mayo Clinic v americkém Rochesteru, který z kůry nadledvin ještě před válkou izoloval čistý steroidní hormon *kortizon* a určil jeho chemickou strukturu. Krátce po válce pak provedl i jeho úplnou syntézu.

A tak se dne 21. září 1948, takřka přesně dvacet let po Hartmanově publikaci, na Mayo Clinic mohl odehrát další lékařský zázrak související s dnešním tématem: Pacient, který vinou chronické revmatoidní artritidy nemohl opustit invalidní vozík,

dostává první injekci kortizonu. Po dvoutýdenní kůře sám sejde se schodů a obejde nemocniční park!

Zatímco Addisonova choroba se vyskytuje vzácně, revma je běžné, takže není divu, že možnost jeho účinné terapie vyvolala po zveřejnění v dubnu 1949 senzaci. Však také lékař Philip Showalter Hench dostal spolu s Kendallem hned v roce 1950 Nobelovu cenu za medicínu...

Dnes má kortizon v medicíně široké použití, přičemž častěji se používá jeho účinnější derivát *kortizol* (hydrokortizon). Oba tyto hormony vznikají současně (kortizon v mnohem menší míře) a jejich hlavní přirozená funkce je jiná než bránit Addisonově chorobě nebo léčit revma; nadledviny je (spolu s adrenalinem) produkují ve zvýšené míře, pokud je organismus vystaven ohrožení. Proto se jim říká *stresové hormony*. Ty nás uvádějí do střehu, zvyšují naši schopnost reagovat a – bojem nebo útekem – se dostat z nebezpečné situace. **Adrenalin** aktivuje organismus na vyšší výkon a kortizon/kortizol, který se vyplavuje bezprostředně po adrenalinu, zase ovlivňuje hospodaření s glukózou v krvi, čímž zajišťuje, aby pro očekávané vypětí měly svaly dost energie. Současně blokuje funkci méně důležitých orgánů, které by energií odčerpávaly – snižuje imunitu, tlumí záněty, zpomaluje trávení. Tím vším šetří krevní cukr nejen pro svaly, ale i pro orgány životně důležité – mozek a ledviny, bez jejichž práce bychom zemřeli.

Zvýšený obsah kortizolu v těle coby důsledek dlouhodobého stresu má ovšem četné negativní účinky. Především zhoršuje paměť a schopnost učení, vyvolává změny nálad až deprese, vysoký krevní tlak, poruchy spánku, obezitu, sníženou imunitu (proto se používá na tlumení imunitních reakcí po transplantacích nebo při alergiích), zpomaluje hojení ran, zvyšuje riziko cukrovky, komplikuje menstruaci u žen a potenci u mužů.

Nadměrnou tvorbu kortizolu ovšem podporují i další návyky a činnosti: Nepravidelný denní režim, málo spánku, přepínání sil, zranění, operace, hádky, virózy, alkohol, přemíra kofeinu atd.

Ale to už jsme zabrousili od vědy k životnímu stylu...

František Houdek

Odposlechnuto

Momentálně to z průzkumů nevypadá zrovna na vítězství levice. Nizozemci ostatně ve své většině ani příznivci blouznivého levičáctví nejsou. To, co je ale poněkud děsivé na moderních pokrokářích, je jejich schopnost prosadit svoje, i když ve volbách zvítězily úplně jiné strany. Někdy přes Brusel, někdy přes soudy, cesta se vždycky najde.

Hlavně tomu ale neříkejte „vyhlodávání demokracie“, takové věci přece dělá jenom Orbán.

Marian Kechlibar

Joe Biden má problémy kvůli kšeftům svého syna, Trumpovi hrozí, že půjde do basy, tak už snad zbývá jen najít Obamův rodný list.

G.

Mystérium stínového vládce Třeštění letitého popularizátora 129

Před padesáti lety se americký neurofyziolog Benjamin Libet z Kalifornské univerzity v San Francisku pustil do zkoumání procesu, jakým se v lidském těle úmysl realizuje v čin. Provedl řadu pokusů, až nakonec dospěl k tomuto uspořádání: dobrovolníkům připravil k zápěstím a na hlavy elektrody, aby mohl zaznamenávat průběh elektrických potenciálů v jejich svalech a mozcích. Pak je vyzval, aby sledovali barevný bod pohybující se na hodinovém ciferníku a zapamatovali si, kde se bod nacházel v okamžiku, kdy se sami od sebe rozhodli pohnout rukou. Toto uspořádání umožnilo nezávisle měřit tři časy: 1. polohu bodu na ciferníku, tedy okamžik, kdy se subjekt vědomě rozhodl jednat. 2. údaj na elektroencefalografu, ukazující začátek mozkové vlny zvané přípravný potenciál (PP); ta odpovídá stavu, kdy mozek začíná plánovat pohyb příslušného svalu. 3. údaj na elektromyografu, tedy začátek pohybu svalu.

Tento pokus (u každého z dobrovolníků několikrát opakován a zprůměrovaný) přinesl hned dva průlomové výsledky. Jednak poprvé vstoupil do onoho tajuplného prostoru mezi myslí a tělem, ale především tím, jaké vydal výsledky.

Podle všeobecného očekávání by každý pohyb ruky měl probíhat v tomto pořadí našich tří měřených úkonů: napřed se rozhodneme k pohybu, následně mozek vygeneruje PP, a potom provedeme pohyb.

Jenže Libet zjistil, že PP byl registrován 550 milisekund před pohybem, zatímco rozhodnutí bylo učiněno teprve asi 200 ms před ním. Jednání nezačínalo rozhodnutím! Což publikoval roku 1983 v zářijovém čísle časopisu *Brain*.

Článek vzbudil obrovský ohlas, vždýť nabourával vžité představy o povaze autonomního Ega. Zastánci i odpůrci existence svobodné vůle, hlavně filosofové, začali snášet své argumenty.

Sám Libet se domníval, že poté, co si člověk uvědomí své rozhodnutí k pohybu, ještě většinu doby z oněch 200 milisekund mezi tímto uvědoměním a vlastním pohybem má možnost rozhodnutí stornovat. Pak by se jeho svobodná vůle realizovala ve formě „práva veta“. V každém případě to ale svobodná vůle má těžší, než jsme si dosud malovali.

Výsledky Libetova experimentu (později prověřeného vyspělejší technikou) skýtá i vděčné téma k třeštění... Tady mě ihned napadá scéna z filmu *Vynález zkázy*. V duchu vidím pirátskou plachetnici v bezvětrí, ze které splývá do vody lano. To se náhle napne a loď se dá do pohybu...

Viditelná loď nemá vlastní pohon, je odkázaná na jakýsi neviditelný zdroj síly skrytý pod hladinou. Ve filmu je to ponorka, v nás zase puzení k životu vyladěné evolucí a uložené skrze geny v hlubinách nevědomí. Většinu naší existence systémem loď-ponorka běží na autopilota, slepě provádí úkony potřebné k životu, stejně jako to dělal i v dobách, kdy prapračlověk ještě moc rozumu nepobral (však taky pětadevadesát procent celkové aktivity mozku připadá na aktivitu nevědomou). Občas ale přijde chvíle, kdy rozum chce udělat něco navíc, co autopilot nemá v programu, třeba změnit směr. Dosud jsme si mysle-

li, že stačí vyslat povel a ponorka poslechne. To Libet zpochybnil. Loď musí ponorku napřed přesvědčit. Představuji si to jako ping-pong – argumenty pro a proti pendlují sem a tam, čop, topspin, smech, vybrání... Všechny tyto údery jsou příliš slabé a/nebo krátké, pod rozlišovací dobou měřáků. Takových podprahových výměn se v každém okamžiku odehrává mnoho, ale teprve když dojde k dohodě, ponorka vyšle potvrzující signál „vzhůru“ a pohne kormidlem. Svoje bytí tedy prožíváme s nepatrným zpožděním.

Zůstanu-li u ilustrace pinčesem, pak tím viditelným, vědomým protihráčem je lidská mysl vybavená vůlí. Sídílí v evolučně nejmladší mozkové kůře a jejími hlavními zbraněmi jsou znalosti, morálka, ale třeba i hravost a zvidavost. Tím skrytým, nevědomým protihráčem je takřkajíc vůle přírody s imperativem přežít, najít sexuálního partnera, mít se dobře s co nejmenším úsilím. Sídílí v evolučně nejstarším limbickém systému a jejím arzenálem je soubor pudů, instinktů, emocí, reflexů. Ovlivnit mysl tohoto stínového vládce v nás dá pěknou fušku, podobně jako třeba vychýlit raketu řízenou gyroskopem. Pravda, v prkotinách si náš temný pán dá říct, ale u životně důležitých věcí se brání a přes některé prostě nejede vlak. (I tady najdeme výjimky. Ty ale postihují jen predisponované jedince, jejichž skrytý šéf je v rámci biologické rozmanitosti vhodně nakonfigurován, případně jejich vůle vytrénovaná nebo vybičovaná okolnostmi.)

Můj závěr tedy zní, že zřejmě máme „duše“ dvě, jednu vědomou, rozumovou, druhou nevědomou, pudovou. Pokud se skrytá hmota vesmíru prozrazuje gravitačními účinky, pak skrytá vůle přírody v nás se nejspíš projevuje rozdílem mezi úmyslem a skutkem. Když mysl delší dobu nutí člověka dělat něco proti cílům jeho „animální duše“, může se vyvinout neuróza. Naopak, když pudy vítězí nad rozumem, může se objevit pocit frustrace až vyhoření.

Svoboda naší vůle je tedy přinejmenším výrazně omezená, Descartesův slavný dualismus (oddělení) těla a duše nefunguje. Jsme jeden celek a po smrti naše duše zhasne stejně jako žárovka, když vypneme proud.

František Houdek

Odposlechnuto

Je smutný, když si člověk musí otestovat Clarkův zákon, že každá dostatečně pokročilá technologie je nerozlišitelná od magie, ze všech možných věcí právě na – KOPÍRCE.

V kanceláři máme kopírku a přišlo mi nevěstělitelné magické, že skoro kdykoliv kolem ní projdu, zapne se sama do pohotovostního režimu. Jako by věděla, že se k ní blížím! Svěřil jsem se se svým podezřením kolegyním a...

„Ivane, ta kopírka má na sobě čidlo pohybu.“

Ivan Adamovič

Studentky měly napsat esej, která by pojednávala o náboženství, sexu a záhadách. Nejkratší práce měla jedinou větu: Bože, jsem těhotná, ale s kým?!

LEON_KOWALSKI

Časem s vědou – říjen

● velkých činech vědy a techniky

Na noční obloze jsou prostým okem (pokud není zkrátkozrače- no nadměrným švidráním na displeje a monitory) vidět kromě hvězd a planet (a občas i komet nebo meteorů) také jakési světlé obláčky, kterým se začalo říkat *mlhoviny*. Z nich asi nejznámější byla od nepaměti mlhovina v „meči“ souhvězdí Orion.

Počátkem roku 1610 Galileo zavedl do astronomie dalekohled a už v listopadu téhož roku jím mlhovinu v Orionu pozoroval francouzský astronom Nicolas-Claude Fabri de Peiresc. Jeho švýcarský kolega Jean-Baptiste Cysat ji v roce 1618 popsals a vysvětlil takto: „Když jsou některé hvězdy natěsnány do velmi úzkého prostoru, tak se kolem nich a mezi nimi vylévá světlo jako bílý mrak.“

V 18. století se z hvězdářů se stali hledači komet. Mezi ně patřil i francouzský astronom Charles Messier. Ten si jednou kometu málem spletl s jiným podobným útvarem, ale kometa to nebyla. A tak dostal nápad všechny známé matoucí objekty sepsat. *Messierův katalog* poprvé vyšel roku 1771 a obsahoval 45 položek. Druhé vydání vyšlo po deseti letech a čítalo jich už 103. (Messierův katalog se používá dodnes, například mlhovina v Orionu v něm má pořadové číslo 42, značí se M 42.)

Další pokrok přinesl Newtonův vynález zrcadlového dalekohledu. Díky němu vynikl zejména britský astronom německého původu William Herschel, který si sám vyráběl mohutné dalekohledy. Jimi koncem 18. století zkoumal jednu Messierovu mlhovinu za druhou. „S radostí jsem shledal, že většina mlhovin, které jsem měl možnost zkoumat, se podřídila síle a světelnosti mého dalekohledu a dala se rozložit v jednotlivé hvězdy.“ Tím pádem uvěřil, že všechny mlhoviny jsou shluky hvězd. Ty, které se mu rozložit nepodařilo, považoval za velmi vzdálené, čekající na ještě lepší optiku. Do konce svého života v roce 1822 objevil na 2500 „nových mlhovin, mlhavých hvězd, planetárních mlhovin a hvězdokup“.

Herschel však nebyl dogmatik. Když ani jeho největší dalekohled některé mlhoviny ne- a nerozložil, svůj původní názor změnil. Připustil, že některé nemusí obsahovat hvězdy, nýbrž že v nich svítí neznámé plynné fluidum, „jehož podstata je nám zcela neznáma“. Nakonec usoudil, že mlhoviny jsou dvojitou druhu – hvězdné a plynné.

V dubnu 1845 pak irský amatér William Parsons vlastnoručně postaveným obřím teleskopem (průměr zrcadla 180 cm, ohnisková vzdálenost 19 m) zjišťuje, že mlhovina v Honicích psech popsaná už Messierem má podobu vodního víru! Takovým se začalo říkat *spirální*.

To už ale astronomii vedle tradičního pozorování začaly vládnout fotografie a spektrální analýza, která ukázala, že některé mlhoviny opravdu jsou „jen“ mračna plynu (energeticky vybuzeného, proto zářícího nádhernými barvami, stačí se podívat na Krabí mlhovinu v Býku).

Spirální mlhoviny byly záhadou. Nebyly barevné, nedaly se rozložit ve hvězdy. Jejich tvar vypovídal o značné vnitřní dynamice. Ve hře se ocitly dva názory: 1. Jsou to skutečné mlhovi-

ny z plynu a prachu, které se chladnutím smršťují. 2. Jsou to samostatné galaxie.

Odpověď podal americký astronom Edwin Hubble. Ten měl to štěstí, že po první světové válce mohl používat tehdy největší dalekohled světa (průměr zrcadla 2,5 m).

Dne 6. října 1923 před rozbřeskem Hubble v observatoři na Mount Wilsonu v Kalifornii vyfotografoval spirální Mlhovinu v Andromedě (M 31). Na snímku pak uviděl v její spirále první hvězdu. Následovaly další fotky, další hvězdy. Mezi nimi identifikoval i takzvanou cefeidu – proměnnou hvězdu, jejíž pravidelnosti ve změně svítivosti lze využít k určení její vzdálenosti. Tu vypočítal na přinejmenším 800 000 let. Poprvé to zveřejnil 23. listopadu 1924 v novinách, konkrétně v *New York Times*.

Hubblův objev naboural hned dvě vžitě představy o vesmíru: Galaxie je mnohem větší, než si badatelé dosud mysleli (dobový odhad průměru jejího disku byl nejvýše 30 000 světelných let, současný pak asi 100 000, přičemž naše sluneční soustava leží asi 30 000 s. l. od jejího středu, tedy o něco blíže okraji). Ale především – Galaxie nerovná se celý vesmír, ona je jen jednou z bezpočtu jeho galaxií s jednotlivými hvězdami, dvojhvězdami, hvězdokupami, mlhovinami... (Galaxie, která se nám ze Země jeví jako Mléčná dráha a bývá s ní ztotožňována, se na rozdíl od ostatních galaxií píše s velkým počátečním písmenem. Podle aktuálních odhadů má asi 200 miliard hvězd.)

Následně Hubble prozkoumal přes tisíc vzdálených galaxií (přičemž kápl na ono slavné rozpinání vesmíru) a rozdělil je do tří skupin: eliptické (elipsa až kruh), spirální (se dvěma či více rameny) a nepravidelné.

Mnohé mlhoviny se tedy staly galaxiemi – a pán tvorstva zase dostal na frak. Předlouho totiž panovalo přesvědčení, že Země je středem naší sluneční soustavy i středem vesmíru. To vyvrátil roku 1543 Koperník. Že Země nemá privilegium na měsíc, zjistil 1610 Galileo objevem prvních čtyř satelitů Jupiteru. Tak to šlo dál. A nyní Hubble „ponížil“ naši Galaxii na jednu z bezpočtu ve vesmíru!

To jsou ty paradoxy: Čím víc toho o světě víme, tím nicotnější si v něm připadáme.

František Houdek

Odposlechnuto

Pes rozumí až 250 slovům, čímž je mentálně na úrovni čtyřletého dítěte. Kočka rozumí všemu, ale na všechno kašle, čímž je mentálně na úrovni čtyřicetiletého chlapa.

KENJIRO

Někdy se cítím uvězněná v prázdném a povrchním životě, pak si prohrábnu své vlasy, jak jsou hebké a lesklé, a všechny chmury jsou pryč.

HNILOB

Lidé se dělí na dva druhy: na ty, kteří vědí, co je to „internetový prohlížeč“, a ty, kteří mají pravidelný sex.

DANIELSOFT

DNES NABÍZÍME ZDARMA PROTIMLUVY JEN ZA 10 KORUN!!!

MYYYSHA

Nenápadný půvab adaptací Třeštění letitého popularizátora 130

Během druhé světové války se oxfordský zoolog Peter Medawar setkával s případy zraněných letců, postižených rozsáhlými popáleninami. Proces jejich hojení chtěl urychlit náhradou popálené kůže zdravou od dárců. Brzy se ale přesvědčil, že organismus tuto pomoc odmítá – přenesená kůže se prostě nepřihojí. Proč? Zaujatý badatel napřed na králicích prokázal, že o osudu cizích kožních štěpů rozhoduje genetický vztah mezi příjemcem a dárcem – čím je bližší, tím déle štěpy přežívají. Naopak opakované štěpy od téhož cizího dárcе jsou vypuzovány stále rychleji – jako by si na ně příjemce „vypěstoval imunitu“... Právě poznání, že mechanismus odmítání transplantátu je obdobný ději, kterým se organismus brání infekci, Medawara dovedlo k imunologii.

Ve stejné době přichází několik objevů odjinud.

Především se přišlo na to, že jednovaječná dvojčata coby geneticky identická individua se stoprocentně imunologicky tolerují. U dvojčat dvojevaječných, období běžných sourozenců, to už neplatí, ta své tkáně navzájem odmítají – i když méně než u jedinců cizích. Takhle to platí u lidí, u skotu ale ne. Proč? Odpověď nabídl australský mikrobiolog Frank Macfarlane Burnet. Po řadě experimentů v roce 1949 vysvětlil, proč organismus netvoří protilátky proti složkám vlastního těla – on se totiž během embryonálního vývoje naučí své vlastní komponenty rozeznávat! Z toho pak předpověděl, že pokud by se do embrya vpravila cizorodá látka, organismus si ji „zapamatuje“ a po narození ji bude tolerovat jako vlastní. Z tohoto tvrzení pak mimo jiné vyplynul důvod odlišného imunologického chování dvojevaječných telat: U skotu je mnohem užší cévní spojení než u lidí, tudíž i čilejší výměna látek mezi zárodky v děloze.

V roce 1951 se Medawar stává profesorem na jedné z londýnských univerzit a získává možnost sestavit vlastní výzkumný tým. Inspirován Burnetem, vzal dva zcela odlišné kmeny myši (říkejme jim A a B). Embryím samečků kmene A injikoval slezinné buňky kmene B. Odvrženy být nemohly, neboť imunitní systém se u příjemců ještě nestačil vyvinout. Příjemci A se ale skutečně „naučili“ buňky z jedinců B přijímat na celý život jako vlastní! Objev této „aktivně získané imunologické tolerance“, jak ji nazval, Medawar zveřejnil 3. října 1953 v týdeníku *Nature*.

Ve stejné době mladý český lékař Milan Hašek, působící v Biologickém ústavu vznikající akademie věd, provedl následující pokus: Vzal vejce dvou různých plemen slepic, prosvítil je a zjistil, kde se v zárodku větví silné cévy. V tom místě opatrně navrtal ve skořápkách okénka. Pak vložil mezi cévy obou vajec tkáňový můstek z části třetího embrya, obě vejce spojil parafínem a vrátil do elektrické lžně. Dospělí jedinci, kteří prošli tímto embryonálním soužitím, prokázali tutéž schopnost, kterou získal Medawar – imunologicky se snášeli! Článek s tímto výsledkem Hašek zaslal do časopisu *Československá biologie* v květnu 1953. Vyšel v prosinci 1953. Autor v něm onu Medawarovu „aktivně získanou imunologickou tolerancí“ nazývá „vegetativní hybridizací“. Proč?

V té době byla česká věda zdeformována pavědeckou

mičurinsko-lysenkovkou biologií. Ta mimo jiné odmítala celou klasickou genetiku – dědičnost je prý ovlivňována prostředím a je vlastností celého organismu a ne nějakých genů a chromozomů...

Začínající Hašek na lisenkismus (alespoň navenek) věřil. Jeho experiment měl potvrdit, že vegetativní sblížení nefunguje jen u rostlin (jak to „dokázal“ Mičurin), ale i u živočichů. Vyšel tedy ze špatných předpokladů, získal průlomový výsledek, ten špatně interpretoval. Když se roku 1960 udělovala Nobelova cena za objev získané imunologické tolerance, dostali ji pouze Burnet a Medawar.

Získaná imunologická tolerance je příkladem obecnějšího procesu *adaptace*, který je důležitou součástí života a jedním z pilířů evoluce. Adaptabilita, schopnost přizpůsobení vedoucí ke snášenlivosti, samozřejmě nefunguje jen v prenatalním období. Třeba některé alergie začínají tím, že je dítě chováno v úzkostlivé čistotě a nepřijde do styku s běžnými alergeny, na které by si jejich organismus ještě dokázal „zvyknout“. V dospělosti pak na ně imunitní systém reaguje přehnaně.

Příkladem adaptace nežádoucí je tolerance k lékům, kdy pacient při delším užívání vyžaduje pro udržení daného účinku stále vyšší dávky.

Hvězdou přirozených adaptací je jev zvaný *hormeze*, kdy malé množství škodliviny (jedu, záření) vybudí organismus k reakci, která opraví i poruchy škodlivinou nevyvolané, takže výsledkem je stav lepší, než byl původně.

Zatím byla řeč o adaptaci biologické. Může ale něco podobného existovat v psychologii? Analogicky s alergiemi – dítě chované jako v bavlince, zcela izolované od temnějších stránek života, v dospělosti při styku s „jedem“ zlyhává, činů, okolností, reaguje rovněž nepřiměřeně – nadměrným strachem či agresivitou, nejistotou, úzkostí...

Formou kulturní adaptace je i veškeré učení, výchova, cvik, trénink. Kouzlo spočívá v jejich přiměřenosti.

Umění adaptace pomáhá přijímat změny a chránit zdraví. I to duševní.

František Houdek

Odposlechnuto

Jedním z ukazatelů, podle kterých poznáme, že se společnost vymkla řádu a víří v chaosu, je schopnost posoudit míru. Ať se to týká migrace nebo pokusu někoho sbalit, nerozeznáme marginálie od věcí zásadních, natož nuance. Když do mě začne v baru hučet nějaký otrapa, je to nepříjemné, ale není to tragické. Tragédie nastává až v momentě, kdy uvěřím, že se všichni muži defaultně chovají jako dobytci – a také kdy tomu uvěří oni sami.

Tereza Šimůnková / Echo24

Mami, mami, v posteli mi leží monstrem...

Co sis z diskotéky přivedl, to tam máš...

XX

Říká jedna pramatka svojí pradceři: Proč nechceš Velkého Kľa? Měla bys u něj na kůžích ustláno!

Ricarderon

Oppenheimer jako film

Oppenheimer je realistický film o vynálezci atomové bomby napsaný jeho režisérem Christopherem Nolanem především na podkladě dvou non-fiction děl (viz úplný konec recenze). Ve snímku vystupují ve ztvárnění rozličnými herci (také) Albert Einstein, Werner Heisenberg, Max Born, Enrico Fermi, Edward Teller či prezident Truman, z nichž ten poslední je představen – dle mě velmi příhodně, ale současně i jaksi záludně – Gary Oldmanem.

Dne 30. července 2023 oslavil Nolan třiapadesáté narozeniny a patří k nejrespektovanějším esům amerického filmu. Dělá si to přitom ještě těžší. Pokouší se ignorovat digitální triky a nahrazuje tyto, jak jen může, triky mechanickými a technickými, anebo scénami, které jako triky pouze vypadají.

Oppenheimer bych označil za soudní drama proložené (neustálými) retrospektivami, ale je to taky (protirusky) špionážní detektivka. Skutečně se vyplatí sledovat všechny scény od začátku velmi pozorně, protože ledacos bude mít na konci význam.

Hitlera je ve filmu poskrovnou, což je dobře, nicméně sledujeme reálný závod mezi Německem, které mělo při práci na nukleární zbrani zprvu časový náskok (odbočka k „těžké vodě“ ho posléze trochu zkrátala), a Spojenými státy. Přestože přímo válku nevidíme, na plátně se permanentně bojuje, a to o diváka, přičemž Chris Nolan staví kostky (i ty, se kterými „Bůh nehraje,“ jak řekl Einstein) prvořadě na podezření, které vyplynulo z Oppenheimerova dlouholetého komunistického smýšlení. Anebo tak ve skutečnosti nikdy nesmyslel? Některé věci vlastně zcela s jistotou zjistit nejde. I takový muž jako výše zmíněný Harry Truman byl totiž někdy roku 1923 v Ku Klux Klanu. A proč? Taky nevíme. Zrovna jako není zcela jisté, zda Oppenheimer pro někoho nepracoval v některých momentech jako pozorovatel, lépe řečeno tajný agent.

Ve druhé části film akcentuje i mnohokrát provařený, ale tady autentický a neodstranitelný moment o těch nahoře, co nakonec řeknou: „Vědcové naši! Dík. My to přebíráme. Ve vši úctě. O dílo se víc nestarejte, armáda už se postará.“ Nejinak končí *Indiana Jones a dobyvatelé ztracené archy*, avšak Nolan má k této Spielbergově pohádce na míle daleko. Navíc... Oppenheimer má ve finále slyšení u Trumana, který vypadá sympaticky, ale vědcova nota se mu zajídá. Jinými slovy mu proto poví: „Nebrečte, vy jste bombu jen vynašel; to já ji shodil.“ Stranou: „Už mně sem toho uplakánka nikdy nepouštějte.“

A ještě více deptá sledovat jiné politiky v momentech, když vytipovávají vhodná japonská města jako cíle. Kjóto má štísko. Ze seznamu je předem vyškrtáno i proto, že je kulturní a jistý politik tam tráví překrásné líbáanky. Dotyčný se při té zmínce před ostatními klidně zasměje. Připomeňme, že výbuchy zabily minimálně 220 000 lidí, byť je jasné, že zachránily život mnoha Američanů, mj. letců, a přiměly Japonsko ke kapitulaci.

J. Robert Oppenheimer (1904–1967) byl americký jaderný fyzik židovského původu. Studoval na Harvardu, v Cambridge i v předválečném Německu, mj. měl i obrovský talent na jazyky (což film zachycuje). Roku 1937 (a to zmíněno naopak není) dědil značný majetek po otci-obchodníkovi, jenž emigroval z Německa již roku 1888. Od roku 1938 byl Oppenheimer profesorem Kalifornské univerzity a za války se dostal do Akademie věd. Jeho milenka Jean Tatlocková byla komunistka, ale on si vzal roku 1940 raději biologkou Katherine Pueningovou. Obě děti, které se jim narodily (zda žijí, netuším), jsou, což dodávám čistě mimochodem, ve filmu předváděny pouze jako „fakani“ k nevydržení.

Za mccarthismu byl pak Oppenheimer obviněn ze špionáže pro Rusko, ale zastal se jej mj. senátor Kennedy. Ten jej taky – po svém zvolení prezidentem – rehabilitoval udělením Fermiho ceny. Ano, ano: stvoření zbraně hromadného ničení je bezesporu jedním z nejzávažnějších témat, ale váhal bych, nakolik zábavně je filmovatelné, aniž bychom přišli pro dobrotu na žebrotu. Nolan neváhal a s problémem se popral. Všemohdně a účinně využívá narativní experimenty i běžnější postupy, kdy je třeba vrstva filmu – kvůli odlišení časových rovin – jen černobilá. Toto režijní úsilí není takřka znát, i když je pravda, že velmi rychlý střih zůstane zběsilým střihem, i když umí vysoce funkční. Také stále skoky časem dopředu a dozadu zůstanou skoky časem a ničím se to zamazat nedá. Tady ale připomeňme, že Nolan kdysi natočil jeden film „od konce k začátku“; úspěšně. A Oppenheimerův život svého času zaplnil celý televizní seriál. Co tedy s tím? Neutuchající zásobování informacemi přeruší leda dvě, tři (rovněž funkční) erotické scény a slavná zkouška bomby v Los Alamos. Hudební i další akustické ataky jsou extrémně intenzivní, ale opět pečlivě promyšlené. V sále jsme tak bombardováni všemi způsoby a je k neuvěření, co šlo vykovat z jednoho životopisu a haldy rovník. Režisér fakticky využívá i snové výjevy a ztvárňuje představy hrdinů. Později vyšetřovaného Oppenheimera tak náhle uvidíme nahého a během sexu s nebohou Tatlockovou, která je později nalezena otrávená ve vaně. Skutečně to byla sebevražda, jak se nám film rozhodl tvrdit? Rád bych tomu věřil! A je tu i další záhada – okolo Alberta Einsteina. Ta je ve finále osvětlena a ono „tajemství u jezírka“ má souvislost s jedním příběhem enormní lidské žárlivosti a politické zlovlnosti. Zatímco vědce, ba i nacistické, líčí film smírně; zatímco vojáky také ještě jakž takž únosně, američtí politici to slíží. Jsou s Kennedyho výjimkou jen pragmatickými padouchy. Nebo to vidíte jinak? Necht' si zhlédnutím *Oppenheimera* každý udělá vlastní názor, ale já jenom lépe pochopil, kde a proč kvete pletichářství či podlá zrádnost.

A finální poučení? Podle očekávání souvisí s možnou likvi-

dací celé Země, ale je tu ještě jedno poučení intimnější. Jaké? Jestliže kráčeji nějací lidé proti tobě, načež se otočí vítr a oni se stavějí do fronty na omluvy, nedělávají to z lásky. S výjimkami tak jednájí pro *vlastní* dobrý pocit.

Jeden aspekt film podle mě pomíjí. Neukazuje „sestup vědce“ alias momenty, kdy Oppenheimer zvolna přestává být ryzí badatel, zatímco se stává dobrým organizátorem. Jenže to ani natočit nešlo. Nikdo tohle neviděl a nevnímal. Snad ani on sám. Nevím. Ale je zřetelné, že byla bomba kolektivním dílem. Dílem Američanů, Židů i Němců. S nápadem ještě účinnější pumy vodíkové ovšem zřejmě přispěl výhradně Edward Teller (1908–2003), původem maďarský Žid.

Nolan už natočil větší zapeklitosti než tohle, ba daleko větší. *Tenet* o cestování proti proudu času, kde je osobnost Roberta Oppenheimera zmíněna. *Počátek* o koordinovaném vstupování do snů. I *Dunkerk* byl specifické filmařovo cvičení: v prostoupení sledujeme, co se děje v řádu minut, současně v řádu hodin a ještě i v řádech týdnů a dní. A ostatní Nolanovy bijáky? Trilogie o Batmanovi je podle mě přehnaně defetistická. Až se takřka nedívám, že uvedení jednoho dílu provázal odporný masakr přímo v biografu (byť byl pachatelem pěkný mešuge). A film *Dokonalý trik*?

Dlouho zůstal nejoblíbenějším filmem mého syna. I já nař tuďíž poslze koukl. A podruhé. Nakonec jsem se syna kapitulanty zeptal, jaké má tento kouzelnický příběh vlastně vysvětlení. Řekl mi to a já: „Aha. A tak.“ A to nesvědčí o neprůhlednosti onoho filmového díla, jen o mých hranicích. Nebo jsem byl roztěkaný. Dodejme, že v tomhle výtvoru ukrutně řádí i sám Nikola Tesla. O dalším Nolanově „zářezu“ *Interstellar* jsem už kamsi psal nadšenou recenzi a líbí se mi, že jde o skloubení duchařského hororu s nekonečným, ano, takřka nekonečným letem do dálav kosmu. Otec musí na léta a léta

Jestě dvakrát k Oppenheimerovi a Nolanovi

Za socialismu vycházelo ve srovnání s dneškem málo knih. Tak se stávalo, že v jedné generaci se rodinné knihovny často podobaly. Jedna z knih, které se v nich často vyskytovaly, se jmenovala Jasnější než tisíc sluncí a pojednávala o osudech a myšlenkách amerických a německých jaderných vědců. Napsal ji Rakušan Robert Jungk a vyšla v letech 1963 a 1965, takže z ní čerpaly celé generace.

Na portálu Vědavyzkum.cz vyšel článek Filipa Grygara z Univerzity Pardubice o Jungkově knize, jakoby načasovaný k premiéře filmu *Oppenheimer* (opírá se ovšem o starší autorův odborný text). A to byste neřekli – Jungkova kniha je vyhaná. Opíral se hlavně o to, co mu jaderní vědci řekli, a archivy tehdy byly zavřené. A němečtí vědci mu říkali to, že „sledovali hlas svého svědomí a chtěli konstrukci atomové bomby zabránit“. Z vědců působících v projektu Manhattan se tak stávali ti, kteří se měli zpodobat z toho, že morální skrupule neměli. Jistěže západní autority trvaly na tom, že jejich hlavním motivem bylo nedopustit, aby Hitler získal jadernou zbraň jako první. Ale to právě Jungk tvrdil, že nehrlozilo.

Jenže od 90. let se postupně začaly otvírat archivy a z nich vyplývá, že němečtí fyzikové sice měli k bombě daleko, ale ne

opustit dceru a... Neviděl jsem jen první Nolanův film *Sledování*, ale i ten má dobrá hodnocení. A jádro aktuální výpovědi o projektu z Alamos? To JÁDRO má efektní aspekt. Zarazil mě už v dětství. A dotkl se mě. Silně. Když jsem o pokusu s bombou první četl, hrozně mě zarazila vyličená reakce lidí na dějinně první hřib. O mužích explozi přihlížejících jsem zvěděl toto: Objímali se a jásali. Jak jsem byl zrovna v pubertě, připadalo mi to nadšení o tu pubertu překvapivější a jaksi provokativnější. Na stroji jsem zrovna vyřukával (v patnácti) jakýsi dětinský „román“ o hodných hrdinech a zlých zločincích a všichni zde putovali světem a pouštěmi a ti zločinci udělali (také) zkoušku bomby, a když vyšla, tak se rovněž objímali. Popsal jsem onu radost. Ale toho si všimněte, že u mě tak reagovali *zločinci*. Dokonce ani uhranut scénou, o které jsem se dočetl, jsem do oněch rolí radostných lidí nedokázal obsadit vědce. Přišlo mi to nemyšlitelné. V Nolanově filmu se ale skutečně objímají a to i odráží historickou pravdu. Nakonec není tak nepochopitelná. Projekt byl strašně drahý a hrozilo, že něco selže. Byli tlačeni časem. Mohli prohrát vše. A jednalo se samozřejmě o zcela první, uvědomme si to, o úplně první pokus. Kdo z nich opravdu čekal, že bomby dopadnou na Hirošimu a Nagasaki?

Dobrá. Jenže v Nolanově filmu následuje další, obdobná scéna, kde se už obvyčejnější Američané upřímně radují z likvidace Hirošimy. A tento mrazivý moment režisér pouze zvýraznil dalšími snovými zásahy do vizuálu. Sledujeme tak hoření jásovců. Oppenheimerovými očima a jeho nechtěné šlapání po rozsyávající se mrtvole.

Kdo dostane za tento film Oscara? Minimálně Richard Doney Junior, skutečný herecký génius. Dostal velkou šanci (pro mě je navíc k nepoznání) a proměnil ji.

A bezesporu přitom vytvořil obdobu figury, kterou je ve slavném Formanově AMADEOVI zhrzený Sallieri. **Ivo Fencel**

proto, že by nechtěli. Nacistický stát nebyl schopen zmobilizovat zdroje srovnatelné s projektem Manhattan a fyzikové své schopnosti přeceňovali.

Po porážce Německa byli špičkoví nacističtí fyzikové v čele s **Wernerem Heisenbergem** a **Carlem von Weizsäckerem** internováni v Británii, kde je zastihla zpráva o svržení jaderných bomb na Hirošimu a Nagasaki. A tak si „vytvořili působivou legendu o tom, že z morálních důvodů nechtěli poskytnout Hitlerovi atomové zbraně (kdyby však chtěli, dokázali by to), a desítky let tento klamný příběh šířili po světě prostřednictvím svých kolegů, žáků, rodin a Jungkova bestselleru,“ píše Grygar.

Čtenář obeznámený s tím, jak Němci umně zveličovali hloubku své denacifikace, i s tím, jak byla poválečná intelektuální západní Evropa přístupná antiamerikanismu, bude Grygarovým textem, jak se říká, překvapen, avšak nikoli šokován.

Koho by napadlo, že Nolan je vlastně reakcionář? Skutečný rozměr jeho reakcionářství je vidět v tom, že si zvolil témata, jež v myslích progresivních vrstev nemají být pojímána s respektem, ale kriticky – tedy dějiny západních, zejména anglosaských národů. Navíc tato témata neskytají kýžený prostor pro ženského a černošského představitele. **Martin Weiss**

ČS FANDOM

Knihkupectví a antikvariát ARKHAM

Nejstarší speciálka na fantastiku a komiks v Česku!

www.arkham.cz a www.arkham.cz/antikvariát

Otevírací doba: všední dny 9.30–17.45, sobota 9.30–13.00

Čáslavská 15, Praha 3, kousek od metra Flora

Momentálně zpracovává výkupy, na které dlouho nebyl čas, a týdně přibývají na stránkách desítky antikvárních knížek ze žánru SF, fantasy a horror – mrkněte alespoň jedním očkem a půlkou obrazovky.

Nic vám v knihovně neschází?!?

Pero z Gryfa už v předprodeji

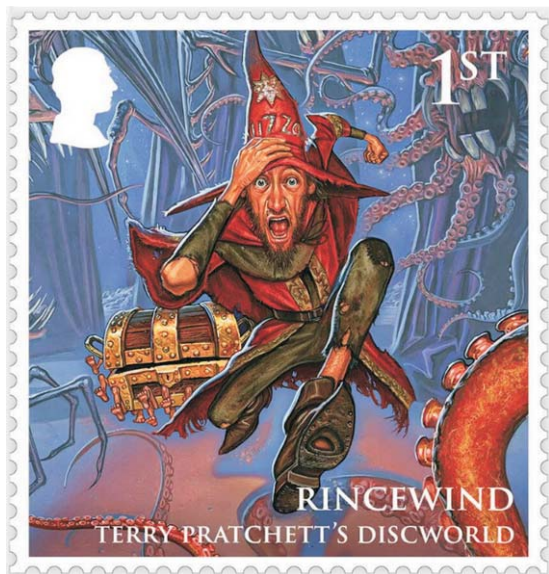
Exkluzivní počín známého nakladatelství Artis Omnis přináší rozhovory s předními tvůrci slovenské fantasy. Můžete si jej předobjednat na adresách:

<https://www.martinus.sk/?ultem=2137657>

<https://www.pantarhei.sk/496059-pero-z-gryfa-milos-jesensky>

<https://www.littera.sk/kniha/204074>

Miloš Jesenský

Britská pošta vydala ke čtyřiceti rokům Barvy kouzel série známek se zeměplošskými motivy, více třeba na

<https://www.bbc.com/news/uk-england-wiltshire-66384781>

NON FICTION

Martin Rychlík

Dějiny lidí

Pestrost lidstva v 73 kapitolách

Ty kapitoly jsou abecedně seříděné, začínáme Atletikou, Bydlením, Dary až dojdeme ke Zdobení, Zvykům a Žertování... Některé z kapitol knihy můžete znát ze sedmdesáti dílů seriálu Antro, který takřka dva roky vycházel v sobotních Lidových novinách v příloze Orientace. Kniha byla vysoce hodnocena v Anketě LN a získala Magnesii Literu za publicistiku.

Všichni lidé všech dob si dávají jména, mají vymezenou rodinu a příbuzné, dávají si dary, zdobí svá těla, pečují o vlasy, počítají, užívají gest, zhotovují nástroje, dělají si mezi sebou práci, znají zákony, truchlí či nějak „tancují“. Roku 1945 pořídil kulturní antropolog George P. Murdock na základě nasbíraných dat klasický soupis tzv. kulturních univerzálií čili jevů, jež jsou společné všem lidským seskupením v čase a prostoru.

Kniha z této evidence vychází a nastiňuje neuvěřitelnou pestrost – a zároveň základní stejnost – nás všech, tedy lidí. Dílo rovněž představuje stovky rozličných etnik (jako třeba Inuity, Komanče, Aztéky, Maory, Kapauky, Tody, Nuery, !Kungy, Pygmeje a další) či klasické etnologické koncepty,

Martin Rychlík: *Dějiny lidí*, Academia, 2022, 648 str. 1200 Kč

